

DE PROSTITUTIEBRANCHE

- acceptatie door dienstverlenende instellingen •

Een kwalitatief/kwantitatief onderzoek naar acceptatie en beeldvorming van de prostitutiebranche onder dienstverlenende instellingen, uitgevoerd door Veldkamp in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie

© Auteursrecht voorbehouden

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie

• INHOUDSOPGAVE •

			pagina
HOOFDSTUK	1	INLEIDING	1
	1.1	Achtergronden	1
	1.2	De rapportage	2
	1.3	Conventies bij de rapportage	2
HOOFDSTUK	2	DE KWALITATIEVE VOORFASE	4
	2.1	Inleiding	4
	2.2	Opzet en uitvoering	4
	2.3	De bereidheid om mee te werken	5
	2.4	De inhoudelijke kant: lessen voor het hoofdonderzoek	6
	2.5	De inhoudelijke kant: eerste inzichten	7
	2.6	Van kwalitatieve voorfase naar kwantitatief onderzoek	9
HOOFDSTUK	3	OPZET EN UITVOERING VAN HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK	10
HOOFDSTUK	4	DE WETSWIJZIGING: BEKENDHEID, KENNIS, INTERESSE EN CONSEQUENTIES	12
	4.1	Inleiding	12
	4.2	Bekendheid wetswijziging	12
	4.3	Kennis	23
	4.4	Interesse	14
	4.5	Consequenties wetswijziging	15
HOOFDSTUK	5	IMAGO	17
	5.1	Inleiding	17
	5.2	Imago van de prostitutiebranche	18
	5.3	Performance matrix	20
HOOFDSTUK	6	HOUDING TEN AANZIEN VAN HET OVERHEIDSBELEID	22
	6.1	Inleiding	22
	6.2	Stellingen	22

			pagina
HOOFDSTUK	7.	DIENSTVERLENING AAN DE PROSTITUTIEBRANCHE	24
	7.1	Inleiding	24
	7.2	Contact of geen contact met de prostitutiebranche	24
	7.3	Beleid bij dienstverlening aan de prostitutiebranche	25
	7.4	Welwillendheid en hulpvaardigheid	27
	7.5	Rechten, plichten en dienstenaanbod	30
	7.6	Kans op een overeenkomst	30
	7.7	Belemmeringen	31
	7.8	Problemen bij de contacten	33
HOOFDSTUK	8	KNELPUNTEN	34
	8.1	Inleiding	34
	8.2	Toekomstperspectief	34
	8.3	Knelpunten en oplossingen	35
HOOFDSTUK	9	DE KWALITATIEVE NAFASE	41
	9.1	Inleiding	41
	9.2	Beleid ten aanzien van de prostitutiebranche	42
	9.2.1	Huidig beeld	42
	9.2.2	Beleidsveranderingen	44
	9.2.3	Implementatie van het beleid door de overheid	45
	9.3	De wetswijziging: doelen, houding en gevolgen	46
	9.4	Knelpunten en oplossingen	47
HOOFDSTUK	10	SAMENVATTING EN CONCLUSIES	53
	10.1	Doelstelling en probleemstelling	53
	10.2	Opzet van het onderzoek	53
	10.3	De probleemstelling: knelpunten en gepercipieerde oplossingen	55
	10.4	Antwoorden op specifieke onderzoeksvragen	58
	10.5	Conclusie per type dienstverlenende instantie	62
	10.6	Algemene conclusies	65
BIJLAGEN	1	Checklisten kwalitatieve voor- en nafase	
	2	De vragenlijst	
	3	Kaart met prostitutie concentraties in Nederland	
	4	Samenstelling van de begeleidingscommissie	

1. INLEIDING

In opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie heeft BUREAU VELDKAMP onderzoek uitgevoerd naar de acceptatie van de prostitutiebranche door dienstverlenende instellingen. Dit onderzoek valt binnen het kader van de evaluatie van het prostitutiebeleid.

1.1 Achtergronden

Middels een wetswijziging is per 1 oktober 2000 het algemeen bordeelverbod opgeheven. Deze wetswijziging beoogt van de prostitutie een 'normale' geaccepteerde branche te maken. Echter, teneinde dit proces in goede banen te leiden zijn verschillende maatregelen nodig en moeten drempels worden weggenomen. Voorbeelden waar nu problemen worden gesignaleerd zijn het afsluiten van verzekeringen onder gelijkwaardige condities die ook voor andere gelden, het aangaan van leningen en hypotheek e.d. Hierbij gaat het niet alleen om de prostituees zelf, maar ook om de exploitanten.

Na de wetswijziging is de Tweede Kamer toegezegd dat de effecten twee jaar na inwerkingtreding van de wet gevolgd en geëvalueerd zullen worden. Een interdepartementale projectgroep heeft in juni 2001 een notitie met de titel 'Doelen en verwachtingen in het kader van de evaluatie van het prostitutiebeleid' uitgebracht. Deze notitie legt de basis voor verschillende onderzoeken die in dit kader worden uitgevoerd. Het onderhavige onderzoek is een van deze onderzoeken en heeft de volgende doelstelling:

"Het verkrijgen van inzicht in de mate waarin prostitutie en de exploitatie van prostitutie worden geaccepteerd door dienstverlenende instellingen, teneinde inzicht te krijgen in de normalisering van de beroepsgroep en eventuele knelpunten op te kunnen lossen."

En de volgende probleemstelling:

"In hoeverre dragen dienstverlenende organisaties bij aan het normalisatieproces voor de beroepsgroep en waar doen zich knelpunten voor, zowel voor de beroepsgroep als voor de organisaties?"

De doelstelling en probleemstelling van het onderzoek hebben geleid tot de onderstaande vraagstellingen:

- Wat voor beleid voeren dienstverlenende instanties ten aanzien van prostituees en exploitanten en wat voor motivatie ligt ten grondslag aan dat beleid?
- Hebben dienstverlenende instanties hun beleid gewijzigd na de opheffing van het bordeelverbod of zullen zij dat op korte termijn doen?

- Hebben prostituees en exploitanten dezelfde mogelijkheden als andere beroepsgroepen voor de diensten die de betreffende instanties verlenen?
- Hoe worden naam- en adresgegevens binnen de instanties geregistreerd en voor wie zijn die gegevens toegankelijk?
- In hoeverre faciliteren de organisaties vrouwen en mannen die willen kiezen voor het beroep van prostituee?
- Is het beleid van de rijksoverheid rond de afschaffing van het algemeen bordeelverbod duidelijk gecommuniceerd naar de verschillende instanties?
- Heeft de rijksoverheid voldoende inspanningen verricht om het beleid rond de opheffing van het algemeen bordeelverbod succesvol te implementeren?

1.2 De rapportage

In dit rapport zijn de resultaten weergegeven van drie fasen, namelijk de kwalitatieve voorfase, de kwantitatieve hoofdfase en de kwalitatieve nafase.

- In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de kwalitatieve voorfase. Deze fase is input geweest voor vraagformuleringen in de kwantitatieve hoofdfase, heeft knelpunten geïnventariseerd en imago-elementen opgespoord.
- Hoofdstuk drie beschrijft de opzet en uitvoering van het kwantitatieve onderzoek (hoofdfase) onder dienstverlenende instellingen. Ook wordt hier de respons van de dienstverlenende instellingen weergegeven.
- Met de resultaten van deze hoofdfase wordt aangevangen in hoofdstuk vier, waar wordt ingegaan op de bekendheid, kennis en interesse van de wetswijziging en de consequenties die de wetswijziging heeft gehad voor de dienstverlenende instellingen.
- In hoofdstuk vijf wordt het imago van de prostitutiebranche gepresenteerd zoals die wordt gepercipieerd door de dienstverlenende bedrijven.
- Hoofdstuk zes gaat in op de mening die de instellingen is toegedaan over het beleid van de overheid ten aanzien van de prostitutiebranche.
- De ervaringen met dienstverlening aan de prostitutiebranche worden beschreven in hoofdstuk zeven, waarbij ook het beleid, de welwillendheid en belemmeringen aan de orde worden gesteld.
- In hoofdstuk acht wordt ingegaan op het toekomstperspectief van de prostitutiebranche en zijn knelpunten en oplossingen, aangedragen door de dienstverlenende instellingen, het onderwerp van onderzoek.
- Daarna komen in hoofdstuk negen de resultaten van de kwalitatieve nafase aan bod.
- Tot besluit volgt een hoofdstuk met conclusies.

1.3 Conventies bij de rapportage

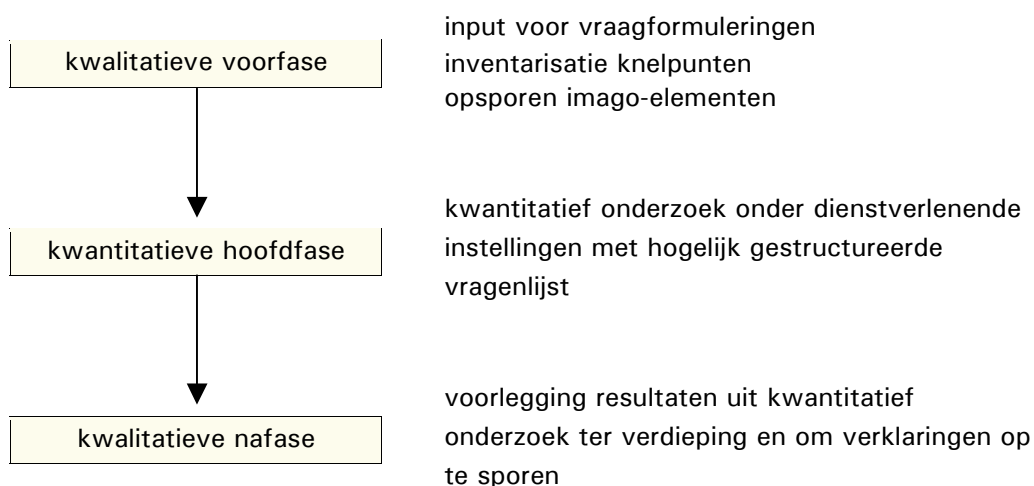
De resultaten van de steekproef uit de kwantitatieve hoofdfase worden weergegeven in afgeronde percentages, waarbij de percentages met de eerste decimaal groter of gelijk aan 5 naar boven zijn afgerond en percentages met een decimaal kleiner dan 5 naar beneden. Ontstonden hierdoor bij optelling kolom- of rijtotalen groter of kleiner dan 100%, dan zijn deze niet gecorrigeerd. Een percentage kleiner dan 0,5 is aangegeven met een sterretje (*).

Bij de bepaling van de verschillen tussen de onderzochte groepen kunnen klassieke statistische toetsen niet 'blind' worden toegepast omdat de ene groep vrijwel de gehele populatie omvat en de andere een beperkte steekproef is. Daarom is een statistische vuistregel gehanteerd dat een verschil wordt vermeld als het verschil minimaal 10% is.

2. DE KWALITATIEVE VOORFASE

2.1 Inleiding

De probleemstelling zoals geschetst in hoofdstuk 1 betreft enerzijds een terrein dat nog redelijk onontgonnen is en moet anderzijds wel aanknopingspunten voor beleid bieden, dat pleit er in onze ogen voor om te kiezen voor een kwantitatief onderzoek omgeven door twee kwalitatieve metingen. In schema:

Deze drie fasen zijn in het voorliggende onderzoek ook gerealiseerd. In de twee kwalitatieve fasen is met een open gesprekspuntenlijst gewerkt. De gesprekken zijn uitgevoerd door een ervaren kwalitatieve onderzoeker van de unit voor kwalitatief onderzoek binnen Veldkamp. In dit hoofdstuk komt de kwalitatieve voorfase aan de orde.

2.2 Opzet en uitvoering

Voor het kwantitatieve onderzoek leek het ons vanuit de te verwachten antwoorden een goed uitgangspunt om de te ondervragen steekproef in vier segmenten te verdelen: banken, de verzekeringswereld, Kamer van Koophandel, Arbo-diensten en overige zakelijke dienstverlening (makelaars, accountants, belastingadviseurs, boekhouders, administrateurs). Om te kunnen beoordelen of deze indeling 'werkt' zijn ook de gesprekken in de kwalitatieve voorfase verdeeld over deze vier segmenten. De planning was tien uitgebreide face to face gesprekken, maar tijdens het onderzoek is besloten één face to face gesprek te vervangen door een aantal korte telefonische gesprekken.

Uitgebreide gesprekken (1 à 1,5 uur, face to face)

<i>instelling</i>	<i>aantal gesprekken</i>	<i>opmerkingen</i>
• banken	1	
• verzekeringen	2	één maatschappij met veel ervaring met de prostitutiebranche één met weinig ervaring
• kamers van koophandel, Arbo-dienst	3	twee vertegenwoordigers van Kamer van Koophandel, gekozen zijn KvK's in de grote steden, één Arbodienst
• overige zakelijke dienstverlening	3	twee administratiekantoren, waarvan één met veel ervaring met de prostitutiebranche, één makelaar

Korte gesprekken (telefonisch)

<i>instelling</i>	<i>aantal gesprekken</i>	<i>opmerkingen</i>
• vertegenwoordigers uit de prostitutiebranche	3	Rode Draad, Vereniging Exploitanten Relaxbedrijven, één prostituee

Op deze wijze zijn alle belangrijke actoren in dit veld in de kwalitatieve voorfase betrokken. Dit leert ons enerzijds hoe gemakkelijk of moeilijk de segmenten te benaderen zijn en anderzijds wat zij inhoudelijk te vertellen hebben. Ook is een verdeling gemaakt naar dienstverlenende organisaties met ervaring met de prostitutiebranche en dienstverlenende organisatie zonder die ervaring. Een deel van de respondenten is geworven uit de bedrijven monitor database van de speciale business-to-business afdeling van ons zusterbedrijf NIPO.

2.3 De bereidheid om mee te werken

Naar aanleiding van de eerste telefonische werving van respondenten voor de voorfase is wat medewerking aan het onderzoek betreft het volgende duidelijk geworden.

- in het segment 'overige zakelijke dienstverlening', waaronder in dit onderzoek makelaars, belastingconsulenten en administratiekantoren worden verstaan, levert de werving geen problemen op. Men is vooropgesteld dat er tijd is, bereid mee te werken
- in het segment waarin de Arbo-diensten en de Kamers van Koophandel zijn opgenomen, staat men open voor het onderwerp. Lastig is wel dat men er bij Arbo-diensten nog niet over uit is wie zich met het onderwerp zal bezighouden: de bedrijfsartsen of de accountmanagers. De Kamers van Koophandel zijn op het onderwerp voorbereid. In de vereniging voor Kamers van Koophandel is naar aanleiding van de wetwijziging besloten om bij iedere kamer een contactpersoon voor de prostitutiebranche te benoemen.
- in het segment 'verzekeringen', waaronder in dit onderzoek assurantie tussenpersonen worden verstaan, levert de werving geen problemen op
- in het segment 'banken', waaronder in dit onderzoek coöperatieve- en overige banken worden verstaan, is de medewerking moeizaam.

Een belangrijke les uit de voorfase was dat de banken zeer zorgvuldig benaderd moeten worden. En ook dat zij al snel de informatieverzameling naar een centraal punt willen brengen ('we kunnen alleen het beleid van onze totale bank duidelijk maken'). Daarvan leerden we dat we voor het hoofdonderzoek het argument moeten hanteren dat we juist in concrete ervaringen met de prostitutiebranche zijn geïnteresseerd en dat die alleen per kantoor weergegeven kunnen worden en juist niet op centraal niveau. Onze lessen benuttend is het in het kwantitatieve hoofdonderzoek inderdaad gelukt de medewerking van alle banken te verkrijgen. Op basis van onze ervaringen in de voorfase is besloten de vier segmenten ook te benutten in het hoofdonderzoek.

2.4 De inhoudelijke kant: lessen voor het hoofdonderzoek

Primair is de kwalitatieve voorfase bedoeld om het hoofdonderzoek goed te kunnen opzetten en structureren, maar daarnaast leverden de gesprekken vanzelfsprekend ook eerste inzichten op. In deze paragraaf behandelen we eerst de geleerde lessen voor het hoofdonderzoek en in de volgende paragraaf komen enkele eerste inzichten aan bod.

Lessen uit de kwalitatieve voorfase die in de vragenlijst van het kwantitatieve hoofdonderzoek zijn verwerkt:

- vraag niet alleen over de prostitutiebranche, maar trek een beperkte vergelijking met branches zoals horeca, fitnessclubs
- kennis: besteed aandacht aan interne communicatie, interne beleidslijnen, of bedrijven weten hoe ze met de veranderde regelgeving moeten omgaan
- houding: de angst van de prostitutiebranche dat de privacy in gevaar komt moet aan bod komen
- het imago van de branche blijkt in de voorfase een zeer belangrijke factor. In de gesprekken zijn de belangrijkste imago bepalende elementen getraceerd
- er is een verschil in beeld tussen prostituee, exploitanten en branche als geheel. Bij de ondervraagde bedrijven wordt het beeld vooral door de exploitanten bepaald. In de vraagstelling moet daarom onderscheid gemaakt worden tussen het beeld dat men heeft ten aanzien van prostituees, exploitanten en de branche als geheel
- zoveel mogelijke concrete ervaringen trachten te meten, want juist deze concrete ervaringen leverden in de kwalitatieve voorfase 'interessante verhalen' op
- de hoofdconclusie was dat de 'kapstok' kennis, houding, gedrag uitstekend benut kan worden
- vooral wat betreft houding bleken er in de voorfase vele beelden te leven. Deze beeldvorming achterhalen zou dus een belangrijk element in het hoofdonderzoek moeten zijn
- de hoofdvraag die de bedrijven en instellingen lijkt bezig te houden is: 'hoe scheid je het kaf van het koren?' dit bracht ons op het idee meer vragen te wijden aan de eerste intake gesprekken en de eerste vragen die aan de prostituee of exploitant worden gesteld
- ook kwam uit de voorfase het idee naar voren met enkele spiegelvragen te gaan werken: wat denken de dienstverlenende instellingen dat de prostituee/exploitant denkt
- naast het inventariseren van knelpunten moet vooral ook doorgevraagd worden naar gepercipieerde oplossingen.

Kortom de gesprekken leverde concrete vraagstellingen, elementen voor de vragen en onderwerpen op. De vragenlijst voor het kwantitatief deel is op basis van de gespreksverslagen opgesteld.

2.5 De inhoudelijke kant: eerste inzichten

De gesprekken leverden uiteraard ook eerste inzichten op. Uiteraard is het aantal waarnemingen beperkt en mogen wij deze eerste inzichten niet meteen tot conclusies verheffen. Het zijn meer hypothesevormende bevindingen.

Kennis

Vrijwel alle respondenten weten van de wetswijziging. Zij omschrijven het als 'de prostitutiebranche is gelegaliseerd'. Zij zien gevolgen voor enerzijds de overheid ('meer eisen aan de overheid gesteld') en anderzijds de bedrijven ('meldplicht van criminaliteit voor bedrijven die zaken doen met de prostitutiebranche'). De respondenten signaleren wel dat gevolgen van de invoering van de wetswijziging 'erg langzaam tot ontwikkeling komen'.

De inhoud van de opheffing van het bordeelverbod laat zich volgens de ondervraagden omschrijven als:

- het gedoogbeleid is opgeheven
- er is meer bescherming en veiligheid
- het doel is het tegengaan van de georganiseerde misdaad in het kader van veiligheid en bescherming
- de prostitutiebranche heeft nu dezelfde rechten en plichten als ieder normaal bedrijf.

Wanneer we de doelstelling (veiligheid, bescherming en normalisatie) voorleggen, krijgen we onder meer de volgende reactie: "Dat zou nog wel eens tegen kunnen vallen. De schaamte en angst bij prostituees is groot, dus vanuit de prostitutiebranche wordt niet veel initiatief genomen om gebruik te maken van de bestaande mogelijkheden."

Intern, of via koepelorganisatie lijkt er weinig gecommuniceerd te zijn over de veranderde regelgeving, behalve bij de Kamer van Koophandel.

Houding

Imago speelt een centrale rol. De respondenten beoordelen de prostitutiebranche negatief op:

- schadelijk voor je imago als bedrijf, schade voor de klantgroep ('andere gelovige klanten hebben er moeite mee')
- geen normale bedrijfstak
- hoge risico's.

Maar wel positief op:

- maatschappelijke relevantie.

Denkend aan de prostitutiebranche rijzen er bij de ondervraagden in eerste instantie twijfels over hoe men het in de prostitutiebranche fiscaal geregeld heeft. Ook lijkt de prostitutie een moeilijk beroep is als het gaat om integratie in de samenleving. Anderzijds heeft men het over de sociale functie, gezelligheid en spanning.

Wanneer we het onderscheid maken tussen straat- en binnenprostitutie, dan wordt al snel de verbinding gelegd tussen straatprostitutie en drugs, oncontroleerbaarheid, illegaliteit en uitbuiting. Bij binnenprostitutie spelen deze aspecten minder.

Als we de respondenten confronteren met de tegenstelling tussen binnenlandse en buitenlandse prostituees, dan komt er bij de buitenlandse prostituees wantrouwen om de hoek kijken: je moet er niet aan meewerken. Men spreekt van onvrijwilligheid, mensenhandel en illegaliteit.

De prostitutie is achtergesteld ten opzichte van andere branches, lijkt men te vinden. Financiering en verzekering zijn moeilijker te regelen, men wordt tegengewerkt door de gemeenten, krijgt weinig aandacht van de overheid en weinig begeleiding.

Vanuit de reacties van de ondervraagden blijkt het woord privacy kenmerkend te zijn voor de relatie met de prostitutiebranche. Zowel bedrijven die met de branche zaken doen als prostitutiebedrijven zelf vinden het belangrijk om dit niet geregistreerd te hebben onder de naam prostitutie. Dat zou namelijk onwenselijke gevolgen kunnen hebben. Ook worden voorbeelden genoemd dat de overheid en Belastingdienst in het recente verleden 'blunders' hebben gemaakt wat betreft deze privacy. Privacy lijkt ook een gedeeld belang te zijn: bedrijven willen voor hun andere klanten niet weten dat ze prostituees als klant hebben en prostituees willen niet in het klantenbestand als prostituee.

Eén respondent vat de rol van het imago als volgt samen: "Vanuit het imago van deze branche ontstaat huiver. De betrouwbaarheid van de branche zal eerst verbeterd moeten worden voor er gewoon zaken gedaan kunnen worden."

Gedrag

Wanneer mensen uit de prostitutiebranche voor het eerst binnenkomen, worden door de ondervraagden allereerst vragen gesteld over hoe de privacy gewaarborgd wordt, hoeveel belasting men moet gaan betalen, hoe dat moet met de bijstand die men nog geniet, of men nog via het ziekenfonds verzekerd kan blijven, of er mogelijkheden zijn binnen een bestemmingsplan een prostitutiebedrijf ergens te vestigen en hoe men zich moet inschrijven bij de Kamer van Koophandel.

Wat acceptatie betreft, komen de volgende overwegingen naar voren:

- Wanneer een klant uit de prostitutiebranche zich aanmeldt, moet er vaak aan de zijde van de dienstverlener eerst nog intern worden overlegd over of men de klant bedienen wil. Dit kan intern tot discussies leiden, aangezien niet iedereen in de organisatie positief staat tegenover de prostitutie.
- Het risicoprofiel van de prostitutie speelt bij het accepteren als klant een rol: men vindt de branche moeilijk controleerbaar en er is sprake van geweldsgevaar. Anderzijds is het zakendoen met de branche een uitdaging, er moeten nieuwe producten worden ontwikkeld.

- Ook de invloed die het accepteren van prostitutiebedrijven kan hebben op de vervolgzandizie van andere klanten kan een rol spelen in de acceptatie. Dat geldt met name voor klanten met een religieuze overtuiging: zij zullen het niet waarderen als men erachter komt dat het bedrijf met de prostitutiebranche in zee is gegaan.
- Verder kan het uiterlijk van de exploitant een rol spelen, de gerenommeerdheid van het prostitutiebedrijf en de eventuele criminaliteit van de betrokkene.
- Diezelfde criminaliteit kan tot een afwijzing leiden, in het geval van een strafblad. Een andere reden voor afwijzing is een ondeugdelijk bedrijfsplan.

Met onvrijwilligheid hebben de ondervraagden op één na, geen ervaring. Dit geldt ook voor minderjarigheid. Men kan het meestal niet hard maken indien men vermoedens heeft: uit het paspoort blijkt iets anders of het is maar een indruk.

De volgende verbetermogelijkheden worden naar voren gebracht:

- bedrijfstak moet meer betrouwbaar worden
- imago moet verbeterd worden
- er moeten privacy waarborgen zijn voor zowel prostituees als de bedrijven waar zaken mee gedaan wordt
- de schaamte om betrokken te zijn bij de prostitutiebranche moet voorbijgaan ('de schaamte voorbij')
- bedrijven moeten zich intern voorbereiden op klandizie uit de prostitutiebranche
- de gemeenten dienen zich soepeler op te stellen in het verlenen van vergunningen en ze moeten sneller werken
- de overheid moet echt maatregelen nemen om de beroepsgroep uit het slop te halen. In dit kader zou er een generaal pardon voor illegale prostituees afgekondigd moeten worden.

2.6 Van kwalitatieve voorfase naar kwantitatief onderzoek

Op basis van de ervaringen in de voorfase is de conceptvragenlijst ingedeeld in een aantal blokken:

- A Kennis, interesse
- B Houding (imago, vergelijking met andere branches, houding beleid van de overheid)
- C Vaststelling of men in werkelijkheid contact met de prostitutiebranche heeft gehad
  - indien geen contact dan meten we gedragsintentie
  - indien wel contact dan meten we gedrag
- D Gedragsintentie
- E Gedrag
- F Knelpunten en oplossingen in de toekomst.

De conceptvragenlijst is eind december 2001 met de begeleidingscommissie besproken en daarna definitief gemaakt. Het veldwerk voor het kwantitatieve deel is gestart in januari 2002. De resultaten van het kwantitatieve gedeelte worden in de volgende hoofdstukken beschreven, daarna volgen de resultaten van de kwalitatieve nafase.

3. OPZET EN UITVOERING VAN HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK

Alvorens in te gaan op de resultaten van het onderzoek wordt in dit hoofdstuk de opzet en de uitvoering van het kwantitatieve onderzoek uiteengezet.

Het onderzoek is uitgevoerd onder verschillende dienstverlenende instanties. Uiteindelijk zijn de volgende vijf segmenten van instellingen en organisaties in het onderzoek vertegenwoordigd:

- Banken
- Verzekeraars (Assurantie tussenpersonen)
- Arbo-diensten
- Kamer van Koophandel
- Overige zakelijke dienstverlening (administratiekantoren, belastingconsulenten, makelaars)

In totaal zijn 225 vertegenwoordigers van dienstverlenende instellingen ondervraagd. In principe is de eindverantwoordelijke benaderd en gevraagd is of er binnen de organisatie iemand is die gespecialiseerd is in dienstverlening aan de prostitutiebranche. Als er een specialist binnen de organisatie was dan is deze geïnterviewd, bij afwezigheid van een dergelijke specialist is een directielid ondervraagd. De steekproef is getrokken in gebieden met een verhoogde kans op contacten met de prostitutiebranche en is daarom representatief voor de regio's waar problemen met prostitutie bestaan. In de bijlage is een kaart opgenomen met de belangrijkste prostitutie concentraties in Nederland.

Ongeveer een kwart van de ondervraagde instellingen heeft in het recente verleden diensten verleend aan de prostitutiebranche. De vragenlijst omvatte ook een aantal open vragen en het is opvallend dat zeer uitgebreide antwoorden zijn gegeven. Onze indruk is dat de respondenten zeer gemotiveerd aan het onderzoek hebben meegewerkt.

Voor de steekproeftrekking is gebruik gemaakt van de expertise van ons zusterbedrijf NIPO, dat een speciale business-to-business afdeling heeft die zich bezig houdt met populatieschattingen in het bedrijfsleven, adequate steekproefkaders en uitvoering van de Business Monitor (een zeer grootschalig continu onderzoek onder tienduizend bedrijven). Als bron voor de steekproef voor de zakelijke markt maakt het NIPO gebruik van het Handelsregister van de N.V. Databank.

Als dataverzamelmethode is gekozen voor een elektronische vorm; potentiële respondenten zijn benaderd met een uitnodigingsbrief en een geprogrammeerde vragenlijst op diskette. Een belangrijk voordeel op grond waarvan voor deze methode is gekozen betreft de vrijheid van invullen. Respondenten kunnen zelf bepalen waar en wanneer ze de vragenlijst invullen. Zeker in het geval van bedrijven, waar medewerkers een toenemende werkdruk ervaren, komt onderzoek vaak niet gelegen zodat deze invulvrijheid goed werkt. Dit komt de uiteindelijke respons en de kwaliteit van de ingevulde antwoorden ten goede. Aan respondenten die liever langs schriftelijke weg antwoord gaven op de vragen, is de mogelijkheid geboden de vragenlijst op papier in te vullen. Voor hun medewerking hebben de ondervraagden een beloning ontvangen in de vorm van een IRIS-cheque. De vragenlijst is als bijlagen in deze rapportage opgenomen.

Alvorens de instellingen en organisaties te benaderen met een uitnodigingsbrief en vragenlijst, is op schriftelijke en telefonische wijze medewerking gevraagd aan contactpersonen binnen de betrokken instellingen en organisaties. In de kwalitatieve voorfase bleek al een geringe bereidheid tot medewerking van de Banken. Voor het verkrijgen van de bereidheid binnen dit segment is daarom wat intensiever telefonisch contact gevoerd. Uiteindelijk is het gelukt de medewerking van alle Banken te verkrijgen. Vanwege de eerdere moeizame medewerking is voor de Banken een aparte brief benut, die wat eerder is verstuurd dan de brief voor de andere instellingen. Na de ronde van contactlegging en nadat alle segmenten hebben toegezegd om mee te werken, zijn de vragenlijsten verstuurd.

Voor de segmenten Banken, Verzekeraars en overige zakelijke dienstverlening is gestreefd naar het ondervragen van netto $n = 50$ bedrijven of instellingen. Voor de twee segmenten Arbeidsdiensten en Kamer van Koophandel tezamen is ook gestreefd naar netto $n = 50$ instellingen. In totaal gaat het om netto $n = 200$ bedrijven/instellingen.

De respons per onderzoekssegment is in de volgende tabel weergegeven.

	steekproef			
	bruto verstuurd		netto ontvangen	
<i>onderzoekssegment</i>	abs.		abs.	
• Banken	203	= 100%	63	= 31%
• Verzekeraars	204	= 100%	54	= 26%
• Arbeidsdiensten	118	= 100%	27	= 23%
• Kamer van Koophandel	32	= 100%	17	= 53%
• overige zakelijke dienstverlening	309	= 100%	64	= 21%
• totaal	866	= 100%	225	= 26%

In totaal is iets meer dan een kwart van de aangeschreven bedrijven (26%) bereid gebleken aan het onderzoek mee te werken. Vooral de Kamer van Koophandel heeft enthousiast deelgenomen aan het onderzoek, gezien hun relatief hoge respons in vergelijking tot de andere segmenten.

Het aantal waarnemingen bij de Arbeidsdiensten en de Kamers van Koophandel is eigenlijk te gering om apart uit te splitsen. Omdat de antwoorden tussen deze twee segmenten nogal verschillen hebben we er toch voor gekozen de resultaten apart weer te geven. Vooraf lag dit niet in onze bedoeling. Bij de interpretatie van de resultaten van deze twee segmenten moeten we rekening houden met de relatief lage absolute aantallen.

Opvallend is dat bij de open vragen uitgebreide antwoorden zijn gegeven. Onze indruk is dat de respondenten zeer gemotiveerd aan het onderzoek hebben meegewerkt.

4. DE WETSWIJZIGING: BEKENDHEID, KENNIS, INTERESSE EN CONSEQUENTIES

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de bekendheid van de wetswijziging, de mate waarin de dienstverlenende instellingen kennis hebben van de wetswijziging, de interesse die men heeft voor het onderwerp en de consequenties voor de dienstverlenende bedrijven.

4.2 Bekendheid wetswijziging

In algemene zin komen de ondervraagden zeker wel in aanraking met informatie over prostitutie en de prostitutiebranche. Een zeer ruime meerderheid (91%) leest hierover artikelen in de krant of ziet televisie-uitzendingen over dit onderwerp. Hierin onderscheiden de ondervraagde instellingen zich niet van elkaar. Als het gaat om precieze onderwerpen refereert meer dan de helft al aan de wetswijziging, namelijk het legaliseren van prostitutie (61%) of de wetswijziging rond prostitutie (53%). Verder worden relatief vaak genoemd: illegale prostituees (71%), overlast in bepaalde buurten (69%), mensenhandel (65%), verbetering van de positie van prostituees (52%) en minderjarige prostituees (51%). Uit deze vraag blijkt dat de Verzekeraars wat minder op de hoogte zijn van de opheffing van het bordeelverbod, zij noemen minder vaak de wetswijziging. Dit blijkt ook uit de resultaten van de vraag of ze gehoord of gelezen hebben over de wetswijziging, zoals de volgende tabel laat zien.

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>bekendheid wetswijziging</i>	%	%	%	%	%	%
• ja, over gehoord/gelezen	59	64	43	44	100	62
• na enige hulp; gehoord/gelezen	16	11	21	41	-	17
• totaal bekendheid	75	75	64	85	100	56

Opvallend genoeg blijkt de Kamer van Koophandel het meest bekend te zijn met de wetswijziging (100%). Aan de personen die niet direct aangeven bekend te zijn met de wetswijziging is enige hulp geboden. Aan hen is verteld waar de wetswijziging over gaat en opnieuw is gevraagd of ze van de wetswijziging hebben gehoord. Na enige hulp komt er in totaal nog eens 16% bij. In totaal is dus driekwart bekend met de wetswijziging (75%), waarbij de Verzekeraars en ook de overige zakelijke dienstverleners in hun totaliteit wat achterblijven op de rest.

De overheid heeft informatie verstrekt over de wetswijziging. Gevraagd is of men deze informatie gezien of gelezen heeft. Een zeer grote groep heeft deze informatie niet gezien of gelezen (81%) en slechts 7% zeker wel. Ook hier vormt de Kamer van Koophandel een uitzondering. Bijna de helft van de ondervraagde Kamers van Koophandel (47%) heeft de informatie van de overheid wel gezien of gelezen.

Men heeft vooral gehoord of gelezen van de wetswijziging via de dagbladen (92% van de bekenden met de wetswijziging), gevolgd door de televisie (76%) en op de derde plaats de radio (35%). In enkele gevallen heeft men ook nog vernomen van de wetswijziging via interne informatie binnen het bedrijf (14%).

4.3 Kennis

In de vorige paragraaf is gebleken dat men wel van de wetswijziging heeft gehoord. De kennis van de wetswijziging is echter weinig gedetailleerd. De meerderheid van de instellingen geeft te kennen weinig inhoudelijke kennis van de wetswijziging te bezitten. Een uitzondering hierop vormt de Kamer van Koophandel. Weliswaar is het aantal ondervraagde binnen dit segment klein en is enige voorzichtigheid geboden bij het interpreteren van de resultaten voor dit segment, toch schat de Kamer van Koophandel de eigen kennis van de wetswijziging duidelijk hoger in.

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>kennis wetswijziging</i>	%	%	%	%	%	%
• weet (heel) veel	4	3	2	-	29	2
• weet wel wat	35	39	25	41	35	36
• weet weinig tot (vrijwel) niets	61	56	74	59	35	63

De overheid heeft aan de wetswijziging zes hoofddoelstellingen verbonden.

1. beheersing en regulering van exploitatie van prostitutie
2. verbetering van de bestrijding van exploitatie van onvrijwillige prostitutie
3. bescherming van minderjarigen tegen seksueel misbruik
4. bescherming van de positie van prostituees
5. bestrijding van aan de prostitutie gekoppelde criminele randverschijnselen
6. het tegengaan van illegaliteit in de prostitutie

Deze doelstellingen en nog acht andere mogelijke doelstellingen zijn aan de instellingen voorgelegd. Hierbij is gevraagd: 'wat denkt u dat het doel is of de doelen zijn van de wetgeving?' De vraag die hier vanzelfsprekend achter ligt is hoe de verschillende instellingen de wetswijziging bezien. Uit de antwoorden blijkt dat de instellingen vooral denken dat de wetswijziging de negatieve kanten van de prostitutie moet bestrijden zoals criminaliteit en illegaliteit.

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
meer antwoorden mogelijk						
<i>doelen wetswijziging</i>	%	%	%	%	%	%
• beheersing en regulatie van exploitatie	46	53	42	41	59	41
• bestrijding onvrijwillige prostitutie	23	20	23	22	24	25
• bescherming van minderjarigen	23	27	21	22	12	25
• bescherming positie prostituees	24	17	23	30	35	27
• bestrijding criminele randverschijnselen	64 ¹	66	51	74	59	70
• tegengaan van illegaliteit	62	70	51	63	76	60
¹ leesvoorbeeld: 64% van de ondervraagden denkt dat de wetswijziging bedoeld is ter bestrijding van criminele randverschijnselen						

De wetswijziging wordt duidelijk minder verbonden met de menselijke kant van de prostitutiebranche, zoals bestrijding van onvrijwillige prostitutie, bescherming van minderjarigen en bescherming van de positie van prostituees. Van de overige voorgelegde doelstellingen is men van mening dat de wetswijziging ook beoogt: prostituees dezelfde rechten te geven als andere werkenden (52%), van prostitutie een gewone bedrijfstak te maken (51%), dwang en uitbuiting tegen te gaan (51%), prostituees een beter en normaler leven te geven (47%) en veiligere werkomstandigheden te creëren (46%). Veiligere werkomstandigheden wordt vooral als doelstelling genoemd door de Arbo-diensten (67%). Tot slot denken de instellingen dat de wetswijziging nauwelijks beoogt om een netter straatbeeld te realiseren (14%), klanten van prostituees te beschermen (11%) of bordelen over de steden te spreiden (11%).

Kortom, de instellingen zien de wetswijziging dus vooral als middel om criminaliteit en illegaliteit te bestrijden en daarna pas om de exploitatie beter te reguleren en de positie van de prostituees te verbeteren.

4.4 Interesse

Het is geheel niet verwonderlijk dat we eerder zagen dat de kennis van de wetswijziging laag is. De interesse voor het onderwerp 'dienstverlening aan de prostitutiebranche' is namelijk ook niet groot. Slechts 10% van alle ondervraagde instellingen heeft (zeer) veel interesse voor het onderwerp.

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>interesse onderwerp</i>	%	%	%	%	%	%
• zeer veel	1	-	-	-	12	2
• veel	9	8	2	15	24	11
• wel wat	28	27	36	22	35	22
• niet zo veel	28	30	30	33	29	23
• weinig tot geen	33	36	32	30	-	41

De kennis over de wetswijziging is bij de Kamer van Koophandel groter gebleken dan bij de andere instellingen. Uit bovenstaande tabel vinden we hiervoor een belangrijke aanwijzing,

namelijk dat de interesse voor het onderwerp bij de Kamer van Koophandel groter is dan bij de andere instellingen (36% (zeer) veel interesse).

Vervolgens is gevraagd via welke kanalen men gehoord of gelezen heeft over het onderwerp. Het meest heeft men over de prostitutiebranche gehoord of gelezen via artikelen in de landelijke dagbladen (41%). Op de tweede plaats via de televisie (32%). De Kamer van Koophandel heeft relatief vaak gehoord of gelezen over de prostitutiebranche via informatie van de overheid (35%) of via overkoepelende organisaties (29%).

4.5 Consequenties wetswijziging

Slechts een derde van de dienstverlenende bedrijven (35%) erkent dat de opheffing van het bordeelverbod gevolgen heeft voor het bedrijf. De Verzekeraars zijn het minst overtuigd van het feit dat de wetswijziging gevolgen voor hen heeft (23%) en de Kamer van Koophandel het meest (53%).

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>consequenties wetswijziging</i>	%	%	%	%	%	%
• heeft gevolgen	35	39	23	33	53	36
• heeft vrijwel geen gevolgen	59	56	56	56	41	61
• weet niet	7	5	5	11	6	3

Gevraagd is welke gevolgen men signaleert voor de eigen bedrijfstak. Hierbij valt op dat verreweg het meest genoemd wordt dat 'de prostitutie uit de criminele sfeer komt' (53%). In feite vormt dit geen directe consequentie voor de bedrijven, maar een soort voedingsbodemp waarop toekomstige zakelijke contacten kunnen floreren. Wel een direct gevolg van de wetswijziging is 'het krijgen van meer klanten' (31%) en op de derde plaats 'meer rechten van de klant' (24%).

Een aantal respondenten noemt gevolgen die niet in één van de geprecodeerde categorieën zijn onder te brengen. Vooral de Kamer van Koophandel woordvoerders maken gebruik van deze categorie en signaleren de registratie in het Handelsregister van prostituees. Maar het aantal registraties moet ook weer niet overdreven worden. Eén respondent antwoordt: "Overigens heeft de legalisering van de bedrijfstak nog maar tot incidentele inschrijvingen geleid, het merendeel kiest niet voor registratie omdat dan ook de privé-gegevens openbaar worden. De meeste energie besteedt onze organisatie momenteel trouwens aan de dames uit Oost-Europa die vanuit recente jurisprudentie hun voornemen tot zelfstandige beroepsuitoefening in ons land willen gaan waarmaken."

Tot besluit is ook nog gevraagd naar twee hele concrete gevolgen van de wetswijziging. Als eerste of er interne communicatie is geweest over de wetswijziging en in de tweede plaats of er beleid ten aanzien van de prostitutiebranche op papier is gezet.

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>directe gevolgen wetswijziging</i>	%	%	%	%	%	%
• ja, interne communicatie	14	27	2	4	65	3
• ja, beleid op papier	14	36	-	-	41	2

Interne communicatie en beleid op papier heeft nog wel plaatsgevonden bij de Banken en vooral bij de Kamer van Koophandel. Binnen de overige segmenten is nauwelijks interne communicatie over de wetswijziging geweest en al bijna helemaal geen beleid op papier gezet.

Aan de instellingen die intern gecommuniceerd hebben over de wetswijziging is gevraagd naar wat er met name aan de orde is geweest. Door de vereniging van Kamers van Koophandel is in december 2000 een nieuwsbrief uitgestuurd naar alle Kamers van Koophandel. Er worden 6 criteria in deze nieuwsbrief geformuleerd en als de prostituee hieraan voldoet heeft zij een onderneming. De nieuwsbrief eindigt volgens één van de respondenten als volgt: 'mensen uit deze branche dienen behandeld te worden als iedere andere klant'.

De banken hebben vooral intern gecommuniceerd over het feit dat dienstverlening aan prostituees nu toegestaan is. De negatieve publiciteit over banken in verband met het niet openen van betaalrekeningen voor prostituees wordt ook door enkele ondervraagden gememoreerd.

5. IMAGO

5.1 Inleiding

Het imago van de prostitutiebranche als geheel is onderzocht door veertien statements aan de dienstverlenende instellingen voor te leggen. Hiervoor is een zevenpuntsschaal benut waarop men één positie moest kiezen. De imagostatements zijn bipolair geformuleerd, in de vorm van woordtegenstellingen.

	1	2	3	4	5	6	7	
eerlijk								oneerlijk
normale bedrijfstak								zeer afwijkende bedrijfstak
maatschappelijk relevant								niet maatschappelijk relevant
wordt heel veel verdiend								wordt redelijk verdiend
rommelige bedrijfsvoering								nette bedrijfsvoering
onbetrouwbaar								betrouwbaar
crimineel								niet crimineel
legaal								illegaal
meeste vrouwen werken er vrijwillig								meeste vrouwen werken onder druk
slechte arbeidsomstandigheden								goede arbeidsomstandigheden
vrouwenhandelaren veel invloed								vrouwen handelaren weinig invloed
onderwereld								bovenwereld
acceptabele bedrijfstak								niet acceptabele bedrijfstak
solide bedrijfsvoering								niet solide bedrijfsvoering

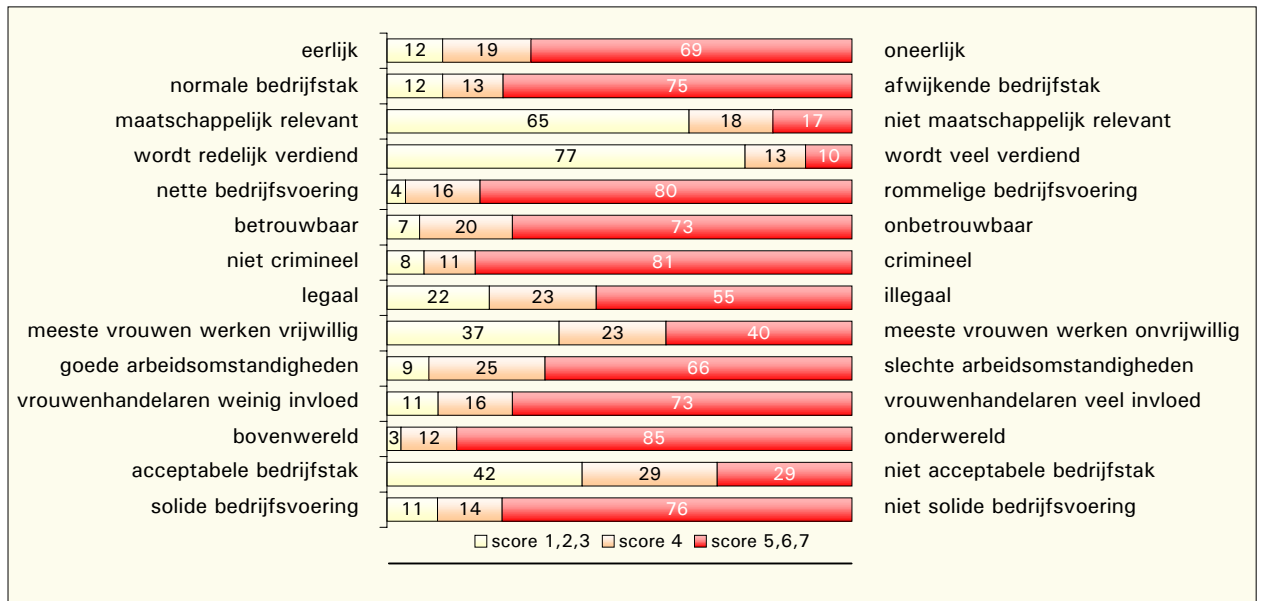
De resultaten geven we op twee manieren grafisch weer:

1. Om meer inzicht te krijgen in de spreiding van antwoorden verdelen we voor alle statements de zevenpuntsschaal in drieën (samengevoegd zijn code 1, 2, 3; code 5, 6, 7, en code 4 vormt de middencategorie) en geven we voor elke categorie het percentage antwoorden. Deze resultaten geven we weer voor de totale groep instellingen.
2. Vervolgens presenteren we een polariteitenprofiel. In dit profiel zijn de gemiddelden op de statements aangegeven en de punten in het profiel met elkaar verbonden. Hieruit kunnen de verschillen tussen de dienstverlenende instellingen worden afgeleid.

5.2 Imago van de prostitutiebranche

In onderstaande grafiek is het oordeel van de instellingen over de statements in drie groepen verdeeld. Dit levert - per statement - drie percentages op. De gele staafbalken kunnen gekoppeld worden aan de statements aan de linkerkant (score 1, 2, 3) en de rode staafbalken aan de statements aan de rechterkant (score 5, 6, 7). De groene staafbalken vormen de middencategorie (score 4).

Imago prostitutiebranche (driedeling in percentages)

Uit de grafiek valt op te maken dat het oordeel van de dienstverlenende instellingen over de prostitutiebranche overwegend beheerst wordt door de aspecten: oneerlijk, afwijkend, rommelig qua bedrijfsvoering, onbetrouwbaar, crimineel, illegaal, slechte arbeidsomstandigheden, veel invloed van vrouwenhandelaren, onderwereld en niet solide qua bedrijfsvoering. Toch vinden de instellingen dat deze bedrijfstak maatschappelijk relevant is en waarschijnlijk daardoor ook enigszins acceptabel.

Geconcludeerd kan worden dat de dienstverlenende instellingen behoorlijk negatief zijn over de prostitutiebranche. Er zal behoorlijk wat inspanning geleverd moeten worden om dit negatieve imago om te zetten naar de positieve kant. In feite zal er een soort 'imago-aardverschuiving' moeten plaatsvinden.

In de grafiek op de navolgende pagina worden de verschillen tussen de dienstverlenende instellingen uitgediept.

In de onderstaande grafiek zijn de gemiddelde scores op de statements voor de verschillende dienstverlenende instellingen weergegeven. Het gaat hierbij om een zogenaamd polariteitenprofiel. Bij score één (1) is men het volledig eens met de onderste woordtegenstelling (bijvoorbeeld 'eerlijk'), en bij score zeven (7) is men het volledig eens met de bovenste woordtegenstelling (in dit geval 'oneerlijk').

Imago prostitutiebranche naar dienstverlenende instellingen (gemiddelden)

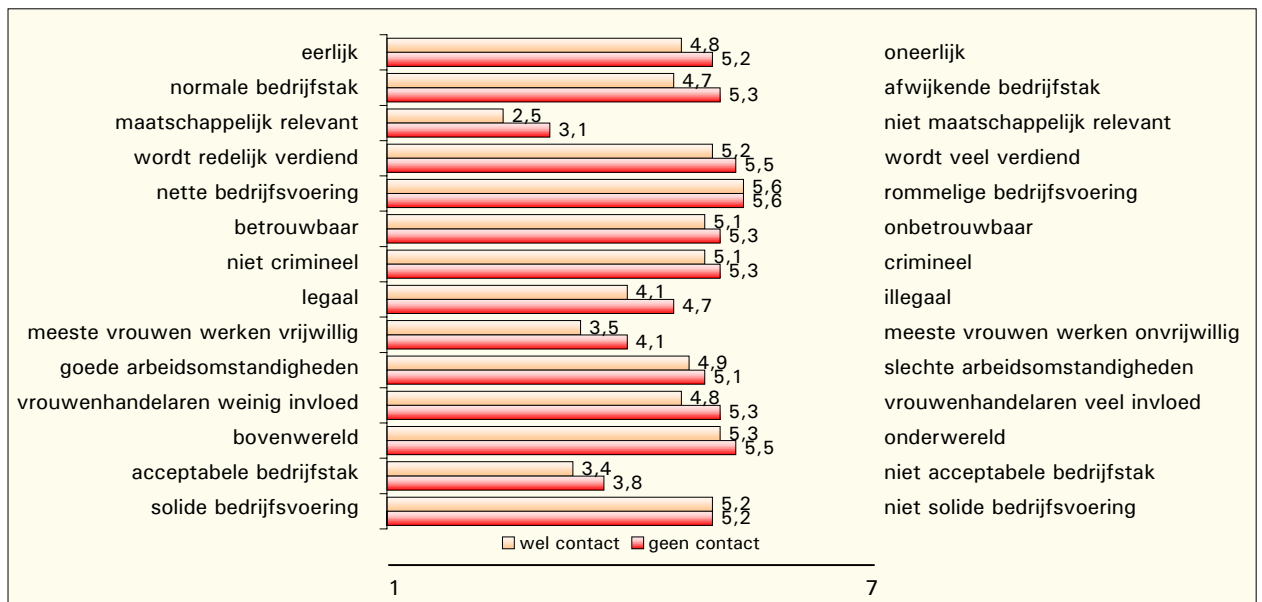
Hierbij doen zich duidelijke verschillen tussen de dienstverlenende instellingen voor. Enkele in het oog springende verschillen zijn:

- De Kamer van Koophandel vindt de bedrijfstak vrij normaal, terwijl vooral de Banken - maar in wat minder mate ook de Verzekeraars en overige zakelijke instellingen - van mening zijn dat de bedrijfstak niet afwijkend is.
- Als het gaat om maatschappelijke relevantie verschilt de Kamer van Koophandel vrij sterk van de andere instellingen. Zij vinden de prostitutiebranche nog relevanter binnen de maatschappij.
- De Arbo-diensten zijn het minst te spreken over de arbeidsomstandigheden.
- De Arbo-diensten en de Kamer van Koophandel vinden de prostitutiebranche wel acceptabel, terwijl de Verzekeraars en vooral de Banken de branche meer niet dan wel acceptabel vinden.

Dienstverlenende instellingen associëren de prostitutiebranche sterk met criminaliteit, rommeligheid, onbetrouwbaarheid en illegaliteit. Op zichzelf is het dan ook niet verwonderlijk dat de instellingen overwegend vinden dat het zaken doen met deze branche andere klanten afschrikt (60%) en ze bij zaken doen financieel gezien meer risico denken te lopen bij de prostitutiebranche (46%), dan bij de horeca (19%) of fitnessclubs (4%).

Op deze plaats is het ook interessant om na te gaan of instellingen die ervaringen hebben opgedaan met de prostitutiebranche (n = 51) een ander oordeel hebben dan instellingen die geen ervaring hebben gehad met de prostitutiebranche (n = 155). Uit onderstaande grafiek kan afgeleid worden dat het imago van instellingen met contact nog steeds niet positief is, maar opvallend genoeg wél positiever dan instellingen die geen ervaring hebben met dienstverlening aan de prostitutiebranche.

Imago prostitutiebranche van instellingen die wel/geen contact hebben gehad (gemiddelden)

Verschillen tussen instellingen met en zonder contact treffen we vooral aan voor de aspecten eerlijkheid, normale bedrijfstak, maatschappelijk relevant, legaliteit, vrijwilligheid van werken, invloed van vrouwenhandelaren en acceptabele bedrijfstak.

5.3 Performance matrix

In de vorige paragraaf zijn de resultaten gepresenteerd voor het imago van de prostitutiebranche. In het onderzoek is daarnaast ook vastgesteld hoe belangrijk deze imagostatements zijn in het oordeel over de prostitutiebranche. Het combineren van deze gegevens levert een grid op met vier kwadranten.

- Kwadrant 1: aspecten die men heel belangrijk vindt en slecht scoren. Dit zijn de zogenaamde verbeterprioriteiten;
- Kwadrant 2: aspecten die men heel belangrijk vindt en goed scoren kunnen als pluspunten worden aangemerkt.
- Kwadrant 3: aspecten die men minder belangrijk vindt en slecht scoren komen op de tweede plaats voor verbetering in aanmerking.

- Kwadrant 4: aspecten die men minder belangrijk vindt en goed scoren behoeven geen aandacht.

BELANG	+	criminaliteit onderwereld betrouwbaarheid arbeidsomstandigheden	vrijwilligheid van werken maatschappelijke relevantie acceptabele bedrijfstak
	-	illegaliteit afwijkendheid bedrijfstak soliditeit rommelige bedrijfsvoering eerlijkheid vrouwenhandelaren	hoge inkomsten
		<i>slecht</i>	<i>goed</i>
IMAGO			

Imagoaspecten die als eerste voor verbetering in aanmerking komen zijn criminaliteit, onderwereld, betrouwbaarheid en arbeidsomstandigheden. Deze aspecten moeten het niet alleen van contact met de prostitutiebranche hebben. In de vorige paragraaf is weliswaar gebleken dat ‘ervaring leert’, dat contact met de prostitutiebranche het oordeel over enkele imagoaspecten zoals bijvoorbeeld eerlijkheid en legaliteit kan bijstellen, maar er blijkt ook dat contact op de bovengenoemde verbeterpunten geen effect lijkt te hebben.

6. HOUDING TEN AANZIEN VAN HET OVERHEIDSBELEID

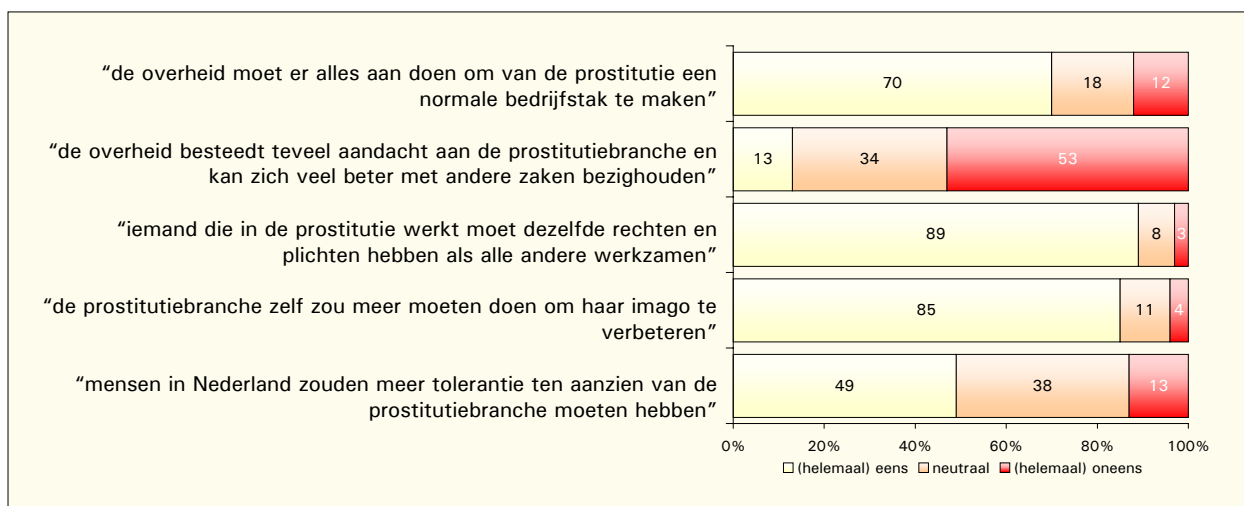
6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de mening van de dienstverlenende instellingen gepresenteerd op enkele stellingen die te maken hebben met het beleid van de overheid ten aanzien van de prostitutiebranche en die aangrijpingspunten kunnen bieden voor toekomstig beleid.

6.2 Stellingen

De meerderheid van de dienstverlenende instellingen is van mening dat de prostitutiebranche het verdient om een normale bedrijfstak te worden, de overheid moet zich daarvoor inzetten. Ook zijn de instellingen voor dezelfde rechten en plichten. Ruim de helft vindt niet dat de overheid teveel aandacht aan de prostitutiebranche besteedt, maar een derde kan daar kennelijk niet over oordelen. Opvallend is verder dat de dienstverlenende instellingen de verantwoordelijkheid als het gaat om imagoverbetering wegschuiven naar de prostitutiebranche zelf; 'laat ze zelf maar meer doen om hun imago te verbeteren'.

Stellingen beleid prostitutiebranche (in percentages)

In de vorige figuur zijn de resultaten voor alle instellingen tezamen weergegeven. In de onderstaande tabel zijn de dienstverlenende instellingen die het (helemaal) eens zijn met de stellingen apart weergegeven. Hiermee wordt inzicht verkregen in eventuele verschillen tussen de vijf onderzoekssegmenten.

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
% (helemaal) eens						
<i>houding beleid</i>	%	%	%	%	%	%
• normale bedrijfstak maken	70	56	66	89	88	73
• overheid teveel aandacht	13	13	19	7	-	16
• dezelfde rechten en plichten	89	79	91	93	94	95
• branche moet zelf imago verbeteren	85	81	86	92	88	84
• mensen in Nederland meer tolerantie	49	44	51	55	53	50

Het belangrijkste verschil tussen de dienstverlenende instellingen:

- De meerderheid van de instellingen is van mening dat de overheid zich in moet zetten voor de prostitutiebranche (normale bedrijfstak maken), deze mening is vooral de Arbo-diensten (89%) en de Kamer van Koophandel (88%) toegedaan en de Banken duidelijk minder (56%).

Steun voor het overheidsbeleid is nog sterker aanwezig onder dienstverlenende instellingen die in de laatste twee jaar zakelijke contacten hebben gehad met de prostitutiebranche dan bij instellingen die geen contact hebben gehad. De instellingen met contact zijn meer van mening dat de overheid zich hard moet maken om van de branche een normale bedrijfstak te maken (84%) dan de instellingen zonder contact (68%). Ook vinden de instellingen met contact minder vaak dat de overheid teveel aandacht aan de prostitutiebranche besteedt (8%) dan de instellingen zonder contact (16%).

7. DIENSTVERLENING AAN DE PROSTITUTIEBRANCHE

7.1 Inleiding

In het onderzoek zijn vragen gesteld aan enerzijds instellingen die (nog) geen ervaring hebben met de dienstverlening aan de prostitutiebranche en anderzijds aan instellingen die deze ervaring wel hebben. De vragen aan de eerste groep instellingen (zonder ervaring) zeggen iets over hun intentie tot gedrag en de vragen aan de tweede groep instellingen (met ervaring) over daadwerkelijk gedrag. De vragen hebben betrekking op het beleid van de instellingen bij dienstverlening aan de prostitutiebranche, welwillendheid, rechten en plichten van prostituees en exploitanten, kansen op een overeenkomst, belemmeringen in de dienstverlening en eventuele signalen van illegaliteit en onvrijwilligheid.

Om te beginnen wordt in de volgende paragraaf ingegaan op de omvang van dienstverlenende instellingen met contact en instellingen zonder contact met de prostitutiebranche.

7.2 Contact of geen contact met de prostitutiebranche

Bijna een kwart van alle instellingen heeft in de laatste twee jaar haar diensten verleend aan de prostitutiebranche (23%).

	Totaal (n = 225)	Onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>dienstverlening (laatste twee jaar)</i>	%	%	%	%	%	%
• ja	23	20	17	22	59	20
• nee	69	59	81	70	35	77
• weet niet	8	20	2	7	6	3

Vooraf de Kamer van Koophandel heeft contact gehad met vertegenwoordigers uit de prostitutiebranche (59%).

De instellingen die contact hebben gehad met de prostitutiebranche geven aan gemiddeld in de laatste twee jaar 5,4 contacten te hebben gehad. De meeste contacten heeft de Kamer van Koophandel gehad (gem. 15,2 contacten) en de minste de Banken (gem. 2,4 contacten) en de Verzekeraars (gem. 2,1 contacten).

7.3 Beleid bij dienstverlening aan de prostitutiebranche

Aan de instellingen is gevraagd naar wat er binnen hun bedrijf gebeurt als er vanuit de prostitutiebranche een verzoek tot zakelijke dienstverlening komt. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen een verzoek van een individuele prostituee en een exploitant.

In de tabel zijn de resultaten weergegeven en is uitgesplitst naar wel en geen contact met de prostitutiebranche.

	wel contact (n = 51)		geen contact (n = 155)	
	verzoek prostituee	verzoek exploitant	verzoek prostituee	verzoek exploitant
<i>beleid bij dienstverlening</i>	%	%	%	%
• meer controleren dan gewoonlijk	14 ¹⁾	18	6	8
• voorzichtiger zijn dan gewoonlijk	35	39	32	32
• in principe niet met klant in zee gaan	n.g.	n.g.	25	30
• eerst overleggen met collega's	16	18	9	10
• eerst overleggen met hoofdkantoor	10	10	13	17
• bij andere organisaties inlichtingen inwinnen	4	4	5	5
• met overheid/gemeente contact opnemen	2	2	5	7
• weet niet	6	2	8	6
n.g. = niet gevraagd				
¹⁾ 14% van de instellingen met contact zegt dat ze een verzoek van een prostituee meer controleren dan gewoonlijk.				

Over de hele linie valt op dat de dienstverlenende instellingen een behoorlijke dosis voorzichtigheid betrachten, ongeacht of ze nu een verzoek om dienstverlening van een individuele prostituee krijgen of van een exploitant. Dit vindt ook zijn weerslag in overleg met collega's en/of het hoofdkantoor en het meer controleren dan gewoonlijk.

De ondervraagden hebben de categorie 'anders' bij de vraag naar beleid vooral benut voor het doen van algemene uitspraken en niet zozeer om ander specifiek beleid te omschrijven. Enkele voorbeelden van die algemene uitspraken zijn 'voorstel uitbrengen', 'gewoon behandelen', 'objectief adviseren', 'gewoon zaken doen', 'stel ik afhankelijk van de precieze diensten', 'zakelijk afwikkelen', 'normaal bejegenen'. Toch geeft een andere groep ondervraagden wel meer specifieke antwoorden. Enkele voorbeelden van deze antwoorden bij de categorie 'anders' door de instellingen die contact hebben gehad met de branche zijn:

verzoek prostituee

- 'we checken eerst of ze weet waar ze aan begint'
- 'er is altijd een begin mogelijk voor een zakelijke oriëntatie en opname als klant, juist ook om deze toch uit het wat louche imago te halen'

verzoek exploitant

- 'we zullen wat kritischer zijn ten aanzien van legaliteit'

Door instellingen die geen contact hebben gehad met zakelijke dienstverlening aan de prostitutiebranche wordt bij de categorie 'anders' bij de vraag naar beleid aangegeven dat ze überhaupt 'geen zaken met een prostituee doen' of 'doorverwijzen naar een meer gespecialiseerde collega of ander bedrijf'.

Bij het onderscheid tussen de dienstverlenende instellingen voor wat betreft hun beleid bij dienstverlening aan de prostitutiebranche, valt op dat Banken die geen contact hebben gehad met de prostitutiebranche nog voorzichtiger zijn, vaker in principe niet met een dergelijke klant in zee gaan en frequenter eerst overleggen met het hoofdkantoor dan de andere instellingen. Dit geldt zowel voor verzoeken tot zakelijke dienstverlening van een individuele prostituee als van een exploitant.

Aan alle instellingen is de open vraag voorgelegd: *“Als een prostituee of club u benadert met het verzoek tot zakelijke dienstverlening, welke twee vragen stelt uw bedrijf/organisatie dan het eerst aan deze persoon of personen?”*

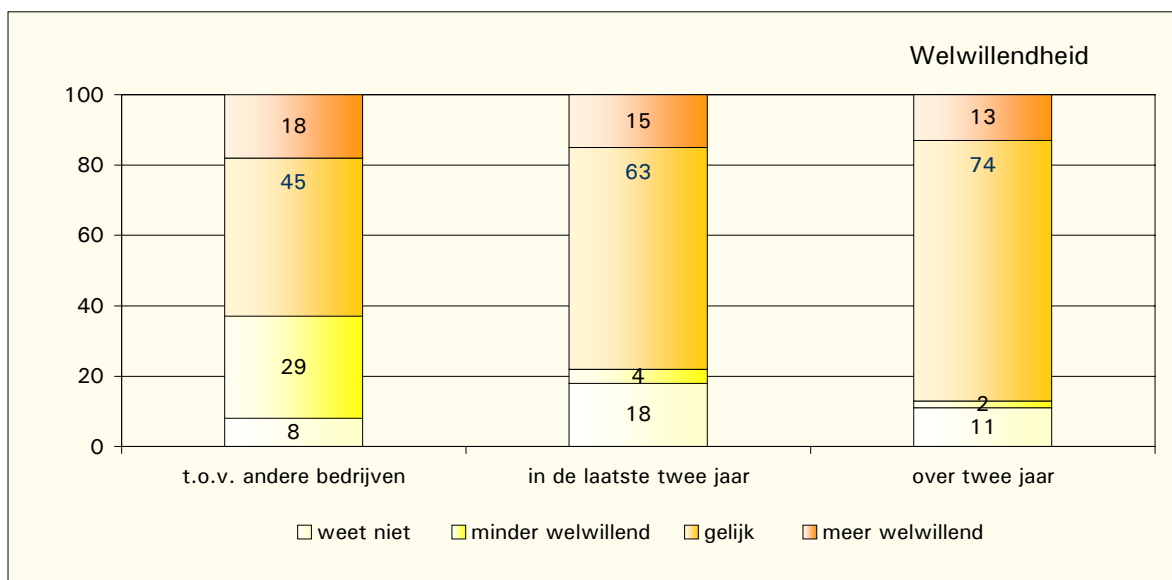
De antwoorden kunnen in een vijftal hoofdcategorieën worden ondergebracht:

hoofdcategorieën	vragen
1. de dienstverlening in het algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • welke dienstverlening wenst u? • wat wordt u van ons? • waarom benadert u ons? • heeft u ook bij onze concurrenten aanvragen gedaan? • waar was u voorheen verzekerd? • welke financiële diensten heeft u al lopen? • kunt u iets meer over uzelf vertellen? (opleiding, werkervaring, etc).
2. legaliteit en regels	<ul style="list-style-type: none"> • bent u ingeschreven bij de Kamer van Koophandel? • heeft u kopieën van belastingaangiften? • heeft u legitimatie? • kunt u aantonen dat het om een legaal bedrijf gaat? • heeft u jaarstukken? • heeft u toestemming tot vestiging van de gemeente? • zijn de prostituees die bij u werken legaal in Nederland? • wat is uw SOFI-nummer? • heeft u minderjarigen in dienst? • bent u aangesloten bij een beroepsorganisatie?
3. de structuur en organisatie van het bedrijf	<ul style="list-style-type: none"> • bent u als zelfstandig ondernemer gevestigd of in loondienst? • aantal medewerkers/hoe groot is bedrijf/hoe is omvang • hoe zit de organisatie in elkaar? • hoe zit de administratie in elkaar? • wat is uw motief om als zelfstandig ondernemer te starten? • hoe lopen de geldstromen binnen de organisatie? (betalen prostituees een vaste kamerprijs of rekent de exploitant af en krijgt de prostituee daar een vast percentage van)
4. de financiële situatie en eventuele onzekerheden	<ul style="list-style-type: none"> • wie is uw boekhouder/accountant? • heeft u schulden/hoe zit het met uw kredietwaardigheid? • hoe is liquiditeit? • hoe zit de boekhouding in elkaar? • heeft u een onderpand? • bij welke bank bankiert u?
5. de toekomstvisie.	<ul style="list-style-type: none"> • wat zijn uw ambities? • uw ideeën over continuïteit • wat zijn uw verwachtingen voor de komende jaren? • heeft u een ondernemingsplan? • wat is uw toekomstvisie? • hoe gaat u reclame maken?

De vragen van de instellingen die geen contact hebben gehad met de prostitutiebranche (zouden deze vragen dus stellen) zijn nagenoeg dezelfde als van de instellingen die wel contact met deze branche hebben gehad (hebben deze vragen gesteld). Overigens laat een zakelijke benadering door prostituees de dienstverlenende instellingen niet koud. In geval een prostituee zich wendt tot de instellingen geeft 41% te kennen er wel een beetje mee te zitten. Alleen de Arbo-diensten en de Kamer van Koophandel vinden het vaak geen enkel probleem.

7.4 Welwillendheid en hulpvaardigheid

Aan alle instellingen (contact en niet-contact) is een aantal vragen voorgelegd over hun welwillendheid ten aanzien van het verlenen van diensten aan de prostitutiebranche. Er is gevraagd naar hun huidige welwillendheid in vergelijking tot andere bedrijven, hun welwillendheid in de laatste twee jaar en in de toekomst, over twee jaar.

Bijna de helft van de dienstverlenende instellingen vindt zichzelf even welwillend als andere bedrijven (45%). Toch zijn er daarnaast wat meer bedrijven die zich minder welwillend vinden (29%). Dit zijn vooral de Banken (42%) en de Verzekeraars (42%). De Arbo-diensten en Kamers van Koophandel noemen zich vooral even of meer welwillend dan andere bedrijven.

Gekeken naar de laatste twee jaar vinden slechts enkele bedrijven zich minder welwillend naar de prostitutiebranche (4%). Bij de meeste instellingen signaleren we geen verandering in welwillendheid (63%). Meer welwillend in de laatste twee jaar wordt vooral aangegeven door de Banken (25%) en de Kamer van Koophandel (29%). Ook over twee jaar denken de instellingen zich nog welwillend te tonen tegenover de prostitutiebranche. De instellingen denken dan voornamelijk even welwillend als nu te zijn naar de prostitutiebranche.

De welwillendheid van instellingen die contact hebben gehad met de prostitutiebranche is groter dan die van instellingen zonder contact. Niet alleen vinden de contacters zich meer welwillend ten opzichte van andere bedrijven (33%) dan niet-contacters (14%), maar ook zeggen contacters in de laatste twee jaar vaker meer welwillend te zijn geworden (22%) dan niet-contacters (14%). De inschatting over twee jaar is zowel voor de contacters als niet-contacters positief.

De ondervraagde instellingen hebben ook een aantal opmerkingen gemaakt over de redenen van hun welwillendheid ten opzichte van andere bedrijven. In de linker kolom staan de antwoorden van instellingen die meer welwillend zijn en in de rechter kolom minder welwillend.

opmerkingen welwillendheid t.o.v. andere bedrijven

<i>meer welwillend</i>	<i>minder welwillend</i>
<ul style="list-style-type: none"> • een klant is een klant • ons bedrijf heeft een sociale inslag • wij komen op voor zwakkeren in de samenleving • we hebben minder vooroordelen dan anderen • er mag niet gediscrimineerd worden • iedereen heeft recht op goede dienstverlening • alle mensen zijn gelijk • branche heeft een maatschappelijk nut 	<ul style="list-style-type: none"> • matig vertrouwen in prostitutiebranche • schade voor onze reputatie • combineert niet met meer nette klanten • slecht voor onze naam • negatieve uitstraling op andere klanten • kost klanten • voorzichtigheid betrachten • uit geloofsovertuiging • moraliteit • onbekend maakt onbemind • verhoogde financiële risico 's loop je

Eén van de instellingen die meer welwillend is geeft het volgende uitgebreide antwoord: 'Het zijn meestal goedwillende lieden die hulp vragen, de duistere figuren komen echt niet om hulp vragen. We staan volledig achter de plannen om deze zaken ordentelijk en inzichtelijk te reguleren, dat komt de maatschappij ten goede. Er is niets mis met deze maatschappelijke vraag of aanbod, gewoon zakelijk. Mensen die vreemd tegen deze branche aankijken hebben meestal zelf iets te verbergen en zijn dikwijls niet zuiver op de graat'.

Ook is voor een aantal instanties gevraagd: "Stel een prostituee wil een nieuw eigen bedrijf starten, denkt u dan dat deze instanties haar zeer goed zullen helpen, wel goed zullen helpen of niet zo goed zullen helpen?" In de onderstaande tabel is steeds het percentage instellingen weergegeven dat denkt dat de betreffende instantie wel tot zeer goed zal helpen.

instanties	totaal (n = 225)	onderzoekssegment				
		banken (n = 64)	verzekering- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>hulpvaardigheid (wel tot zeer goed)</i>	%	%	%	%	%	%
• Kamer van Koophandel	83	82*	80	79	100	83
• Arbo-dienst	74	78	66	89	76	70
• Bank	26	38	21	44	24	11
• Verzekeringsmaatschappij	25	25	23	37	41	19
• Ziektekostenverzekeringsmaatschappij	32	34	27	44	53	23
• Makelaar	62	66	66	67	35	63
• Boekhouder, belastingadviseur	82	75	89	89	89	78
• Advocaat, juridisch adviseur	84	78	91	89	88	80
• Belastingdienst	83	78	81	93	76	84
• afdeling gemeente die startende ondernemers subsidie geeft	28	42	15	37	18	26
• afdeling gemeente die vestiging regelt	39	50	29	48	29	35

* de meerderheid van de Banken (82%) denkt dat de Kamer van Koophandel wel tot zeer goed zal helpen als een prostituee een eigen bedrijf wil starten.

De meeste hulpvaardigheid komt volgens de dienstverlenende instellingen van een advocaat (84% denkt dat deze wel tot zeer goed zal helpen), de Kamer van Koophandel (83%), de Belastingdienst (83%) en een boekhouder (82%). De minste hulpvaardigheid lijkt te komen van de verzekeringsmaatschappij (25%) of bank (26%). Opvallend is dat de instellingen ook de hulpvaardigheid van een gemeenteafdeling die subsidie verstrekt aan startende ondernemers laag inschatten (28%).

De dienstverlenende bedrijven zijn niet louter sceptisch over de hulpvaardigheid van de verschillende instanties en schatten de bereidheid van deze instanties om te helpen best positief in. Toch lijkt dit in strijd te zijn met de inschatting van het succes dat een prostituee zal hebben bij het starten van een eigen bedrijf. Een zeer ruime meerderheid van de dienstverlenende instellingen (83%) is van mening dat een prostituee minder kansen krijgt bij het beginnen van een eigen bedrijf dan andere beroepsgroepen. De zakelijke dienstverleners (Banken, Verzekeraars en overig) denken dit nog vaker dan de niet-zakelijke dienstverleners (Arbo-diensten en Kamer van Koophandel). Kennelijk zijn de dienstverlenende instellingen van mening dat, ongeacht de hulpvaardigheid van relevante instanties, de weg naar een eigen bedrijf niet geheel vrij is voor prostituees en ook niet alleen afhankelijk van de hulpvaardigheid van relevante instellingen.

Dit blijkt eigenlijk ook uit de toelichting op de kansinschatting van het zelfstandig bedrijfssucces van prostituees. Een aantal respondenten lijkt niet zo erg te geloven in de zelfstandige prostituee. De markt wordt in hun ogen gedomineerd door pooiers of om het netter te formuleren 'door grote machtige eigenaren'. De respondenten die wel meer geloof in prostituees hebben die zelfstandig een bedrijf beginnen zijn van mening dat dat uitermate lastig is.

Vijf negatieve factoren komen naar voren die de kansen beperken voor prostituees om als zelfstandige een eigen bedrijf te beginnen:

- a) slecht imago (criminaliteit, onderwereld, associaties met drugs, vrouwenhandel, witwassen van zwart geld). Zoals één respondent het kort formuleert: 'het zijn een aantal rotte appels die het bederven voor de goedwillenden'
- b) weinig maatschappelijke acceptatie (taboe, verdomhoek, moraliteit)
- c) geen transparantie (geen bedrijfsplan, ondernemingsplan lastig te maken omdat klandizie lastig te voorspellen is, cijfers niet betrouwbaar, cijfers niet controleerbaar, niet professioneel, geen volwaardige ondernemers)
- d) hoge risico's (omdat cijfers afwezig zijn, onbetrouwbaar zijn, oncontroleerbaar zijn, lopen van hoge risico's)
- e) geen garantie op continuïteit ('van de ene dag op de andere kan zo een bedrijf uit de markt liggen').

Het grootste deel van de antwoorden lijkt beïnvloed door beelden die men heeft, waarbij één respondent expliciet onderkent dat onbekend ook onbemind maakt. Sommige respondenten hebben ook het idee dat prostituees slecht met geld kunnen omgaan en daarom ook in deze bedrijfstak beland zijn. En zo een beeldvorming maakt financiële instellingen extra voorzichtig. Als we het totaal aan antwoorden interpreteren lijkt er sprake van een vicieuze cirkel:

- financiële instellingen hebben een negatief beeld van de prostitutiebranche (associaties met criminaliteit en geringe transparantie)
- daardoor krijgt deze branche weinig financiële steun
- daardoor worden andere dienstverleners zoals makelaars etc. weer extra voorzichtig

- daardoor blijft men een bedrijfstak met rookgordijnen (zoals een respondent het verwoordt) en blijft men vaak overgeleverd aan "louche" dienstverleners
- daardoor komt men niet los van het oude imago.

7.5 Rechten, plichten en dienstenaanbod

Volgens de ondervraagde instellingen zijn prostituees en exploitanten over het algemeen goed op de hoogte van hun rechten en plichten. Dit vinden de instellingen met én zonder contactervaring in gelijke mate. Als we veronderstellen dat instellingen met contactervaring dit 'kunnen weten', dan schatten de instellingen zonder contactervaring het heel goed in.

	wel contact (n = 51)	geen contact (n = 155)
<i>prostituees/exploitanten zijn van hun rechten en plichten</i>	%	%
• (heel) goed op de hoogte	33	32
• redelijk goed op de hoogte	31	34
• niet zo goed op de hoogte	14	17
• slecht op de hoogte	6	2
• weet niet	16	15
<i>prostituees/exploitanten zijn van de organisaties en hun dienstenaanbod....</i>		
	31	12
• (heel) goed op de hoogte	27	21
• redelijk goed op de hoogte	27	16
• niet zo goed op de hoogte	8	3
• slecht op de hoogte	6	48
• weet niet		

Als het gaat om de inschatting over de mate waarin de prostituees en exploitanten goed op de hoogte zijn van de organisaties en hun dienstenaanbod zijn er onder instellingen die geen contact hebben gehad vanzelfsprekend meer instellingen die het niet weten (48%). Als we de resultaten bekijken exclusief de instellingen die 'weet niet' invullen, dan blijken de instellingen met contact een positievere inschatting te maken dan instellingen zonder contact. Van de instellingen met contact geeft dan een derde te kennen dat prostituees en exploitanten (heel) goed op de hoogte zijn van de organisatie en het dienstenaanbod (33%), terwijl deze omvang bij de instellingen zonder contact lager ligt (23%).

7.6 Kans op een overeenkomst

De dienstverlenende instellingen die nog geen contacten met de prostitutiebranche hebben, achtten de kans niet groot dat het tot een zakelijke overeenkomst komt. Alleen de Arbo-diensten zijn hierover aanmerkelijk positiever (47% acht de kans (zeer) groot).

selectie: geen contact prostitutiebranche in laatste 2 jaar (+ weet niet)	totaal (n = 174)	onderzoekssegment				
		Verzeker-			overige	
		Banken (n = 51)	aars (n = 44)	Arbo (n = 21)	KvK (n = 7)	zak. dnst. (n = 51)
<i>kans op overeenkomst</i>	%	%	%	%	%	%
• (zeer) groot	16	6	11	47	14	16
• redelijk groot	18	12	23	14	-	25
• (zeer) klein	50	58	55	29	29	49
• weet niet	16	24	11	10	57	10

Er is ook een toelichting gevraagd na het noemen van de kans dat het tot een overeenkomst komt. Uit de antwoorden kunnen we vijf factoren halen die de kans verkleinen en vier factoren die de kans vergroten. Wij geven de factoren weer in volgorde van belang.

<i>Factoren die de kans vergroten of verkleinen dat het tot een overeenkomst komt</i>	
<i>kans vergrotend</i>	<i>kans verkleinend</i>
<ol style="list-style-type: none"> als de legaliteit blijkt (KvK inschrijving, gemeentelijke vergunningen, relatie met Belastingdienst) als de bedrijfsvoering solide en doorzichtig is als we een goed gevoel hebben bij de mensen waarmee we om de tafel zitten continuïteit 	<ol style="list-style-type: none"> niet passendheid onderverdeeld in drie typen 'niet passendheid' <ol style="list-style-type: none"> past niet bij de bestaande cliëntèle, de angst om bestaande klanten te verliezen of af te schrikken past niet bij bedrijf, te klein of te groot past niet bij gewenste klanten/gewenste klanten/doelgroep imago van de branche (criminaliteit, illegaliteit) ondoorzichtigheid van de branche (boekhouding niet transparant) om morele redenen financiële risico 's te groot

Er worden dus bij de factoren die de kans groot maken naast meer objectieve ook meer subjectieve factoren naar voren gebracht zoals 'het goede gevoel', 'het buikgevoel', 'het gevoel dat je krijgt bij de mensen waarmee je aan tafel zit'.

7.7 Belemmeringen

Aan de dienstverlenende instellingen die nog geen contacten met de prostitutiebranche hebben is ook de 'open' vraag voorgelegd: 'Welke belemmeringen kunt u zich voorstellen dat prostituees of exploitanten zouden ervaren in het gebruik maken van de diensten van uw bedrijf of organisatie?'

De meest voorkomende antwoorden zijn hieronder uitgesplitst naar de verschillende dienstverlenende instellingen.

Banken

- zij verwachten bij ons een afhoudende houding
- een belemmering vinden zij dat wij alles gaan controleren
- de vele vragen die wij stellen zullen in de ogen van de ondernemer erg ver gaan
- absolute openheid die ze moeten betrachten op financieel terrein.

Verzekeringen

- privacy komt in gevaar/ men durft ware onderneming niet te noemen
- producten/diensten voor deze branche zijn duurder en er zijn extra voorwaarden
- ze weten niet hoe de medewerkers van ons bedrijf op hun zullen reageren, is toch nog maatschappelijk taboe
- schroom/niet durven komen.

Arbodiensten/Kamer van Koophandel

- prijsgeven anonimiteit/opgeven van hun privacy/onvoldoende zicht op privacy waarborgen
- beoordelen van arbeidsongeschiktheid in deze branche kan leiden tot interpretatieverschillen tussen prostituees/exploitant onderling, respectievelijk tussen één van beiden en beoordelaar
- kans op conflict met hun werkgever wordt vergroot
- schroom/drempelvrees.

overige dienstverlening

- privacy geven
- achterdocht/wantrouwen/schroom?
- denken dat ze toch niet serieus worden genomen.

Resumerend: de dienstverleners denken dat prostituees en exploitanten de volgende belemmeringen zien.

1. schending privacy en onvoldoende zicht op de waarborgen
2. schroom/drempelvrees
3. hogere kosten
4. grotere controle/meer vragen dan gemiddeld.

Vooraf de privacy wordt door de dienstverlenende instellingen gezien als een punt waar de prostitutiebranche een belemmering kan ervaren. Het verwijt dat dienstverleners onzorgvuldig omgaan met gegevens van prostituees, een punt dat prostituees in eerder onderzoek hebben aangegeven, wordt voornamelijk als onterecht beschouwd door de dienstverlenende instellingen (66%). Alleen de Verzekeraars erkennen iets vaker dat dit verwijt terecht is (20%) in vergelijking tot de totale groep (11%).

Ook is aan de instellingen die nooit eerder hun diensten hebben verleend aan deze branche gevraagd waar prostituees of exploitanten terecht kunnen als ze klachten hebben over de dienstverlening van de instellingen. Bijna driekwart (72%) geeft aan dat de prostituees of exploitanten zeker wel ergens terecht kunnen. Aan de instellingen is vervolgens gevraagd waar ze terecht kunnen. Hieronder wordt een overzicht gegeven per instellingen.

<i>instellingen</i>	<i>plaats waar branche terecht kan met klachten</i>
Banken	<ul style="list-style-type: none"> • hoofdkantoor • klachtencommissie bankbedrijf • intern klachtencommissie
Verzekeringen	<ul style="list-style-type: none"> • Stichting Klachteninstituut Verzekeringsbedrijf • Ombudsman Leven- en Schadeverzekeringen • directie/leiding/ rayonleider
Arbo/Kamer van Koophandel	<ul style="list-style-type: none"> • directie • er is een klachtenprocedure • Nationale Ombudsman
Overige zakelijke dienstverlening	<ul style="list-style-type: none"> • overkoepelende branche organisatie • Raad van Toezicht NVM organisatie • beroepsorganisatie • geschillencommissie • Tuchtraad • Raad van Tucht Nederlandse Orde van belastingadviseurs

De antwoorden omvatten een mengeling van beroepsmogelijkheden in het eigen bedrijf/eigen organisatie en daarbuiten. Over het algemeen geven de respondenten aan dat er binnen hun beroepspraktijk mogelijkheden zijn om klachten te uiten en serieus behandeld te krijgen.

7.8 Problemen bij de contacten

De ondervraagden die zeggen dat hun bedrijf contact heeft gehad met de prostitutiebranche, blijken overwegend persoonlijk bij deze contacten betrokken te zijn geweest (53%). Bijna de helft beoordeelt de contacten goed (49%), 39% wisselend en 8% slecht. In beperkte gevallen hebben zich problemen voorgedaan bij de contacten (16%), soms bij het registreren van naam, adres en woonplaats gegevens (10%). Er blijken nauwelijks klachten geuit te zijn door prostituees of exploitanten over de dienstverlening van de bedrijven (4%). En ook de contacten die collega's hebben gehad met de prostitutiebranche worden overwegend goed beoordeeld. Slechts in enkele gevallen wordt melding gemaakt van problemen bij die collega's. Problemen met het niet betalen van een rekening blijken ook incidenteel voor te komen.

Door de instellingen zijn slechts spaarzaam signalen opgevangen over illegaal werken (10%) of onvrijwillig werken (6%). Minderjarigheid heeft men niet gesignaleerd.

De meest concrete signalen betreffen het werken in de clubs met illegaal verblijvende vrouwen.

- "illegale vrouwen met name uit Polen afkomstig, de exploitant voerde o.a. het beheer over legitimatiebewijzen"
- "er kwamen meisjes uit Thailand. Later is er bij de exploitanten een inval geweest van de vreemdelingenpolitie waaruit een proces verbaal voortvloeide. Deze meisjes hadden niet de juiste papieren."

Men heeft het inderdaad over signalen en niet zozeer over harde bewijzen. Termen die worden genoemd: geruchten, tips, uit de media, signalen uit lokale netwerken.

8. DE TOEKOMST VAN DE PROSTITUTIEBRANCHE

8.1 Inleiding

Met de opheffing van het bordeelverbod wenst de overheid de prostitutiebranche meer te reguleren en onwenselijke aspecten zoals illegaliteit en criminaliteit tegen te gaan. Met andere woorden de prostitutiebranche moet veel meer een normale branche worden, met een gelijke behandeling voor prostituees en exploitanten. In dit hoofdstuk zal hierop worden ingegaan, waarbij een sterke aandacht zal uitgaan naar knelpunten die binnen de branche volgens de dienstverlenende instellingen bestaan en mogelijke oplossingen hiervoor.

8.2 Toekomstperspectief

Over het algemeen zijn de dienstverlenende instellingen weinig optimistisch over het toekomstperspectief van de prostitutiebranche, de meeste instellingen denken dat het nooit een normale branche zal worden. Alleen binnen de Arbo-diensten treffen we een gelijk aandeel positieve en negatieve instellingen aan.

	totaal (n = 225)	onderzoekssegment				
		Banken (n = 64)	Verzeker- aars (n = 53)	Arbo (n = 27)	KvK (n = 17)	overige zak. dnst. (n = 64)
<i>perspectief prostitutiebranche in de nabije toekomst</i>	%	%	%	%	%	%
• behandeling als elke andere branche	29	22	28	44	35	30
• zit zodanig in elkaar dat het nooit een normale branche wordt	63	69	62	44	65	64
• weet niet	8	9	9	11	-	6

Enig optimisme over het toekomstperspectief van de prostitutiebranche is wel te vinden in de vergelijking van de antwoorden van instellingen die wel en geen contact hebben gehad met representanten van de branche. Hieruit blijkt dat in de contactgroep het aandeel dat gelijke behandeling ziet als reële toekomstmogelijkheid wat groter is (38%) dan in de niet-contactgroep (31%). Het positievere perspectief is dan vooral te vinden bij de Banken, Kamers van Koophandel en overige zakelijke dienstverleners.

8.3 Knelpunten en oplossingen

Aan het eind van de enquête is een aantal vragen over de toekomst gesteld, waaronder twee vragen waarop men vrij en uitgebreid kon antwoorden: *“Welke knelpunten zouden in uw ogen als eerste weggenomen moeten worden”* en *“Hoe zou dat kunnen? Heeft u daar een idee over?”* Hieronder presenteren wij de resultaten van deze twee vragen en vullen deze aan met knelpunten en oplossingen die in andere open vragen naar voren zijn gekomen, zodat een totaaloverzicht van knelpunten en mogelijke oplossingen resulteert.

Knelpunten

Als we de knelpunten in hoofdcategorieën onderbrengen kunnen we stellen dat vier knelpunten een rol spelen:

1. associatie van de prostitutiebranche met criminaliteit
2. de maatschappelijke taboesfeer rond prostitutie
3. de geringe transparantie van de branche
4. de veiligheid en positie van prostituees.

Dit blijken de vier hoofdknelpunten. De associatie met criminaliteit domineert en komt in meer dan de helft van de antwoorden naar voren. Dit verschilt niet naar onderzoeksgroep. Daarna komt de maatschappelijke taboesfeer die door ongeveer één op vijf van de respondenten naar voren wordt gebracht. Het brons is voor de geringe transparantie, en de veiligheid en positie van prostituees valt net buiten de top-3. Per knelpunt geven wij ter illustratie een aantal antwoorden.

Knelpunt 1: associatie met criminaliteit

Op een meer specifiek niveau komen de volgende associaties naar voren: drugs, illegaliteit, vrouwenhandel, misdaad, geweldplegingen, onderwereld, dwang, zwart geld praktijken, misbruik van vrouwen, uitbuiting, onvrijwillig werkzaam zijn. Ook wordt naar voren gebracht dat deze associatie met criminaliteit beïnvloed wordt door de ‘onderkant van de markt’: de drugsprostitutie.

- “Crimineel imago.”
- “Het criminele beeld rondom de hele branche.”
- “Het criminele imago dat de branche heeft. Lijnen met criminaliteit en illegaliteit moeten worden afgebroken.”
- “De moraliteit van de branche lijkt mij ondanks regelgeving niet te veranderen.”
- “Jacobse en van Es” en ook “veel Sjonnie’s.”
- “Gouden ringen.”
- “Ondernemers met vaak een criminele achtergrond.”
- “Dubieuze branche waarin al snel een relatie ligt met de criminaliteit.”
- “Bedrijfstak wordt gerund door criminelen.”
- “Relatie met criminele activiteiten, weinig serieuze ondernemingen.”
- “Trekt meer criminaliteit dan andere branches.”

Knelpunt 2: maatschappelijke taboesfeer

- "Het blijft denk ik altijd een branche waar men anders tegenaan kijkt dan een gemiddelde andere branche. Het gaat per slot van rekening om sex voor geld. Hoe tolerant we ook zijn, daar blijven veel mensen altijd sceptisch tegenover staan."
- "Het zit nu eenmaal op een bepaalde plaats in de moraliteit van mensen en ook dat zal niet eenvoudig veranderen."
- "Er rust een taboe op de bedrijfstak. Mensen die daarin werkzaam zijn worden toch met 'andere ogen' bekeken dan werknemers van andere bedrijven of zelfstandigen (denk o.a. maar aan de rel rondom het Nederlands elftal in Kopenhagen)."
- "Ik hoor nooit iemand zeggen dat hij even lekker naar de hoeren is geweest. Ook heb ik nooit een echtgenote van iemand horen zeggen dat haar man niet aan de telefoon kan komen omdat hij boven is met de 'huis-escort-dame', kortom: de bedrijfstak bevindt zich in een taboesfeer. Het bedrijven van betaalde sex is niet algemeen geaccepteerd en zal ook nooit algemeen geaccepteerd worden."
- "Moraliteit in de maatschappij zal ervoor zorgen dat deze branche nooit of pas na hele lange tijd geaccepteerd zal worden als zijnde een reguliere branche."
- "Het maatschappelijk taboe dat op deze branche rust."
- "Taboe bij de burger."
- "Acceptatie in de maatschappij."
- "Door mindere maatschappelijke erkenning zullen niet alle prostituees als zodanig bekend willen zijn bij de officiële instanties."
- "Sinds de zondeval onmogelijk."
- "Sinds de zondeval een noodzakelijk kwaad."
- "Ik heb niet het idee dat het gros van de echtgenotes/partners het leuk gaan vinden dat hun echtgenoten resp. partners gebruik (gaan) maken van de prostitutiebranche. Daardoor zal de branche zich altijd in het 'achteraf' en 'geheime' circuit afspelen."
- "Geen enkele man zegt tegen zijn vrouw dat hij naar de hoeren gaat of is geweest."

Knelpunt 3: geringe transparantie

- "Oncontroleerbaar."
- "Ondoorzichtigheid van deze branche."
- "Moet een transparante markt worden."
- "Meer openheid vanuit de branche."
- "Transparantie van financiële kasstromen is knelpunt."
- "Het geheel komt bij mij over als ongrijpbaar."
- "De branche moet zelf zaken uitbannen, bijvoorbeeld door een branche keurmerk."
- "Vraag is: hoe transparant is de bedrijfsvoering?"
- "De branche is niet objectief meetbaar. De branche reguleert zichzelf niet en heeft daardoor vele uitwassen en onderlinge verschillen. Hierdoor zijn te nemen risico's voor een bank of verzekeraar niet precies in te schatten en de branche baseert alle premies op objectief te meten risico's. 'Moral hazard' noemen verzekeraars dit. Wat weten wij niet wat de klant wel weet? Als er teveel elementen onbekend zijn wijst men de aanvraag af."
- "Teveel is ongeregeld."
- "Blijven de nodige rookgordijnen omheen hangen."
- "Nogal veel sprake van ondoorzichtigheid."
- "De jaarrekeningen voldoen veelal niet aan de minimale vereisten die een verantwoorde financiering mogelijk maken."

- "Onduidelijke structuren."
- "Weinig is geregeld."
- "Naar onze mening is er bij de fiscus ook niet zoveel vertrouwen over de aan te leveren cijfers."
- "Fiscus zou meer moeten controleren"

Knelpunt 4: veiligheid en positie van prostituees

- "Dwang moet vrijheid worden, veiligheid van prostituees is knelpunt."
- "Op het gebied van arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim moet veel in deze branche gebeuren."
- "Werkgevers met weinig interesse in Arbo-dienstverlening aan werknemers."
- "Veiligheid voor zowel prostituee als bezoeker moet goed zijn."
- "Gebrek aan veiligheid en rechten van werknemers."
- "Zou meer arbo dienstverlening aan prostituees moeten zijn."
- "Meer regels en faciliteiten voor deze vrouwen."

Oplossingen

Oplossing knelpunt 1 - associatie met criminaliteit

- "Imagoverbetering."
- "Voorlichting, public relations vanuit de bedrijfstak, regelmatig ´open huis´."
- "De criminele sfeer rond prostitutie zal moeten worden weggenomen."
- "Een branche die uit het criminele circuit gehaald moet worden."
- "Het is niet zozeer een knelpunt als wel het imago en dat zit tussen de oren bij mensen en dat is niet eenvoudig om voor een ieder ineens weg te nemen of te vervangen door een positief beeld. Het ´product´ is niet een algemeen goed dat iedereen denkt nodig te hebben. Sommigen zullen het eerder zien als een bedreiging van hun eigen positie."
- "Ze zullen hun imago duidelijk moeten veranderen: dus ook wat betreft kleding, uiterlijk, gedrag."
- "Imago verbeteren en uit criminele sfeer halen."
- "Werken aan een betrouwbaar imago."
- "Er is nu verstrengeling van bovenwereld en onderwereld, er is ook Europees beleid op dit vlak nodig."
- "Sfeer van criminaliteit en illegaliteit wegnemen."
- "Kordater optreden tegen geweldpleging, de prostitutiebranche zou hier een aandachtspunt in kunnen zijn, evenals bij voetbalwedstrijden, horeca."
- "Strengere aanpak illegale vrouwen en vrouwenhandelaren."
- "Illegale vrouwen terugsturen en voor vrouwenhandelaren veel hogere straffen."
- "Men weet wel de illegale dames te vinden, maar de ´heren´ die daarbij horen worden zelden opgepakt of uitgezet."

Oplossing knelpunt 2 - onderwerp uit maatschappelijke taboesfeer halen

- “De belemmering ligt in de maatschappelijke aanvaarding van banken en verzekeraars. Zij zullen zich nooit openlijk verzetten, maar in de praktijk legitieme argumenten aanvoeren waarom zij een zaak niet zullen doen. Het knelpunt ligt in de definiëring van de uitgangspunten van het verstrekken van een financiering of het verzekeren van risico's. Er zullen objectieve maatstaven moeten komen waarmee elke bank/verzekeraar objectief kan bepalen (desnoods extern) of een risico acceptabel is.”
- “Algemene acceptatie van het fenomeen prostitutie.”
- “Mensen zullen wat toleranter moeten worden. De prostitutie is voor hen een gewoon beroep net zoals ik iedere dag naar mijn werk toe ga.”
- “Maatschappelijke erkenning van het beroep.”
- “Indien men meer begrip zou hebben voor de noodzaak van prostitutie kan dit verbeterd worden.”
- “Maatschappelijk als volledig normale geaccepteerde bedrijfstak worden. De rest komt dan vanzelf.”
- “Verdergaande emancipatie/acceptatie.”
- “Vrouwen zouden meer begrip voor de begeerte van hun man moeten kunnen opbrengen.”
- “Duidelijk maken dat het goed is dat de branche er is, ze voorzien in een behoefte.”
- “Benadrukken dat het wel het oudste beroep is.”
- “Communiqueer: goed dat het er is.”
- “Is een bescherming voor de vrouw, minder aanrandingen.”
- “Dat deze branche er moet zijn daar er anders veel meer verkrachtingen en dwangmatige sex zou zijn.”

Oplossing knelpunt 3 - geringe transparantie

- “Inzichtelijkheid van de branche vergroten; Maatschappelijke erkenning van het beroep; er zal altijd onderscheid blijven tussen de goed gestructureerde en gecontroleerde clubs en de straatprostitutie; verder is het een branche die veelal in de thuis sfeer zal plaatsvinden dus zwartwerken, vergelijk met het kappersvak.”
- “Ondernemers in de prostitutiebranche zullen zich over het algemeen dienen te ontwikkelen tot serieuze zakenpartners.”
- “Moeten echte ondernemers worden.”
- “Strengere controle door de overheid.”
- “Meer openheid van zaken.”
- “Meer controle, ook op de bankgegevens.”
- “Aansluiting bij een overkoepelende organisatie, waarbij bepaalde eisen worden gesteld. Keurmerk.”
- “Meer openheid over juist dit soort organisaties qua onderneming.”
- “Gemeentelijke verklaring van goed gedrag invoeren, die exploitant kan tonen aan bank of verzekeringsmaatschappij.”
- “Financiële kasstromen inzichtelijk maken.”
- “Instellen van een garantie- of waarborgfonds. Mama Cash voor de prostituees”
- “Correcte boekhouding.”
- “Zelfregulering vanuit de branche, bijvoorbeeld middels kwaliteitskeurmerk.”
- “Certificering exploitanten.”

Oplossing knelpunt 4 - veiligheid en positie van prostituees

- "... dat prostituees niet slechter of met minder respect geholpen hoeven te worden."
- "Meer controle op regels, arbo dienstverlening etc."
- "Zien als een volwaardige baan."
- "Prostituees met respect tegemoet treden."

Op basis van de weergegeven citaten kunnen we de volgende schematische indeling maken:

<i>Knelpunten</i>	<i>Oplossingen</i>
1. associatie met criminaliteit	1a. imagoverbetering, public relations 1b. 'open huis', gedrag, kleding 1c. strenger optreden politie 1d. echte ondernemers worden
2. maatschappelijke taboesfeer (acceptatie, zondeval)	2a. communiceer: oudste beroep 2b. communiceer: goed dat het er is 2c. communiceer: bescherming voor vrouwen
3. geringe transparantie	3a. overkoepelende brancheorganisatie 3b. keurmerk, certificering 3c. gemeentelijke verklaring goed gedrag 3d. garantiefonds 3e. meer fiscale controle 3f. correcte boekhouding
4. veiligheid en positie prostituees	4a. meer controle op regels (arbo, discriminatie) 4b. communiceer: volwaardige baan 4c. met respect tegemoet treden

Als oplossing voor de associatie met criminaliteit ziet men in eerste instantie imagoverbetering of zoals we het eerder formuleerden 'een imago-aardverschuiving'. Meer concrete suggesties die in relatie tot deze imago-verbetering worden gedaan zijn: open huis houden zodat mensen zich een beter beeld kunnen vormen, gedrag en kleding aanpassen (minder gouden kettingen, minder uitstraling à la Jacobse en van Es, minder Sjonnie's). Het moeten in de ogen van de dienstverlenende bedrijven/instellingen echte ondernemers worden, een nieuwe start is nodig met frisse dynamische jonge ondernemers. Ook kan strenger optreden door de politie in de ogen van de respondenten helpen. Sommige respondenten uiten het gevoel dat de politie soms bepaalde dingen weet van exploitanten of clubs, maar niet optreedt.

Een ander belangrijk knelpunt zal in de ogen van de respondenten voorlopig de maatschappelijke taboesfeer blijven die rondom prostitutie hangt. Een term die in dit verband wordt benut is maatschappelijke acceptatie en ook referenties naar de zondeval worden gemaakt. Als oplossing ziet men vooral communicatie van bepaalde boodschappen en thema's. Suggesties die worden gedaan: "oudste beroep van de wereld", "goed dat deze branche er is", "deze branche zorgt voor bescherming van vrouwen en zorgt ervoor dat er minder seksueel geweld in de wereld is."

Als derde knelpunt komt de geringe transparantie naar voren. Men doelt dan met name op de geringe transparantie van de bedrijfsvoering. Als oplossing komt een breed scala aan suggesties naar voren: richt een overkoepelende branche organisatie op, voer een keurmerk of vorm van certificering in, laat gemeenten verklaringen voor goed gedrag afgeven, maak garantiefonds à la Mamma Cash. En ook ziet men een belangrijke rol voor de fiscus weggelegd. Als de fiscus beter zou controleren, zouden dienstverleners ook meer vertrouwen in de boekhouding van de branche hebben (de fiscus kan in de ogen van deze respondenten een indirecte rol spelen om de transparantie van de branche te vergroten).

Als vierde knelpunt komt de veiligheid en positie van prostituees aan de orde. Als oplossingen noemt men meer controle op de regels (Arbo-diensten, discriminatie, verblijfsvergunningen), communicatie van het thema 'het is een volwaardige baan' en dat we prostituees in onze maatschappij met meer respect tegemoet zouden moeten treden.

Samenvattend is allereerst opvallend dat de knelpunten die men noemt op een wat hoger abstractieniveau liggen en ook niet direct bij de dienstverlenende bedrijven/instellingen zelf. Men noemt algemene knelpunten en een enkeling brengt bijvoorbeeld specifieke financiële risico's naar voren. Zoals één respondent die een parallel met de glazenwasserbranche trekt: "Ook hiervoor waren vroeger nauwelijks verzekeringen en daar zijn oplossingen voor gevonden."

Bij de oplossingen is opvallend dat uitgebreid nagedacht is over de antwoorden en dat men zijn/haar best heeft gedaan een breed scala aan oplossingen naar voren te brengen. Maar ook bij die oplossingen geldt dat men eerder met de vinger wijst naar de prostitutiebranche dan naar de eigen bedrijfstak.

Tot slot ook het geluid van iemand die helemaal geen knelpunten analyse en oplossingen nodig vindt: "Waarom zou het eigenlijk een normale branche moeten worden? Het heeft toch al die jaren gewoon bestaan."

9. DE KWALITATIEVE NAFASE

9.1 Inleiding

Na ons in de voor- en hoofdfase van het onderzoek te hebben gericht op 'de werkvloer', het niveau binnen de zakelijke dienstverlening waarin direct contact met klanten onderhouden wordt, is binnen het onderzoek vervolgens de aandacht verlegd naar de beleidsverantwoordelijken binnen de ondervraagde bedrijven en instellingen. Het hoofddoel van de kwalitatieve nafase is dat de belangrijkste resultaten van het hoofdonderzoek worden voorgelegd aan beleidsverantwoordelijken binnen de zakelijke dienstverlening.

In dit kader zijn gesprekken gepland met functionarissen binnen de zakelijke dienstverlening die goed op de hoogte zijn van het beleid dat binnen het bedrijf of de branche waar in men werkt gevoerd wordt ten aanzien van de prostitutiebranche.

Tijdens een overleg met een aantal leden van de begeleidingscommissie van dit onderzoek, is besloten om ons hierbij met name te richten op branches die, blijkens de resultaten van het onderzoek, moeite hebben met de dienstverlening aan de prostitutiebranche. Daarnaast is afgesproken om een tweetal branches in de nafase mee te nemen waarin men nog een aantal interessante commentaren op de resultaten verwachtte. Dit resulteerde in het volgende design.

<i>branche</i>	<i>te ondervragen</i>	<i>aantal</i>
• Banken	2 banken en 1 koepelorganisatie	3
• Verzekeringen	2 maatschappijen en 1 koepelorganisatie	3
• Arbo-diensten	1 koepelorganisatie	1
• Kamers van Koophandel	1 koepelorganisatie	1
• totaal	4 bedrijven en 4 koepelorganisaties	8

De gesprekken zijn, met het oog op de beschikbare tijd voor de laatste fase, telefonisch gevoerd door een ervaren kwalitatief projectleider. Hierbij werd gebruik gemaakt van een gesprekspuntenlijst, die in dit rapport is opgenomen als bijlage.

Tijdens de eerste benadering is gebleken dat een tweetal koepelorganisaties niet in staat waren om binnen de gestelde termijn mee te werken aan het onderzoek. De koepelorganisatie van de banken in Nederland gaf aan geen tijd te hebben en de koepelorganisatie van Arbo-diensten achtte zichzelf niet bekwaam en groot genoeg om antwoord te geven op onze vragen.

Uiteindelijk zijn er elf gesprekken gevoerd, verdeeld over de volgende branches.

<i>branche</i>	<i>ondervraagd</i>	<i>aantal</i>
• Banken	5 banken, geen koepelorganisatie	5
• Verzekeringen	2 maatschappijen en 1 koepelorganisatie	3
• Arbo-diensten	2 Arbo-diensten, geen koepelorganisatie	2
• Kamers van Koophandel	1 koepelorganisatie	1
• totaal	9 bedrijven en 2 koepelorganisaties	11

De gesprekken zijn opgenomen met behulp van een cassetterecorder en vervolgens volledig uitgewerkt. Wij geven hier de belangrijkste resultaten weer. Citaten worden aangegeven met dubbele aanhalingstekens. Waar nodig zijn de citaten taalkundig aangepast. Dit om de leesbaarheid te vergroten.

Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Beleid ten aanzien van de prostitutiebranche
- De wetswijziging; doelstellingen en gevolgen
- De toekomst van de branche; criminaliteitsbeheersing en bevordering van transparantie

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting, gevolgd door conclusies.

9.2 Beleid ten aanzien van de prostitutiebranche

9.2.1 Huidig beleid

In de hoofdfase van het onderzoek is gevraagd of er interne communicatie is geweest over de wetswijziging en in de tweede plaats of er beleid ten aanzien van de prostitutiebranche op papier is gezet. Blijkens de resultaten hebben met name banken (27%) en de Kamers van Koophandel (65%) interne communicatie gevoerd en beleid op papier gezet (banken 36% en Kamers van Koophandel 41%). In de andere branches is dit beduidend minder gedaan.

In de kwalitatieve nafase is vervolgens gevraagd of men behoefte heeft aan het verstrekken van meer informatie aan diegenen binnen de branche of het bedrijf die klantcontacten onderhouden en welk beleid men voert ten aanzien van de prostitutiebranche.

Ten aanzien van het zelf informeren van degenen die het directe klantcontact onderhouden binnen de organisatie, zegt een aantal van de ondervraagde bedrijven een vorm van interne communicatie op gang te hebben gebracht. De koepelorganisatie voor Kamers van Koophandel heeft bijvoorbeeld "zeer herhaaldelijk via een interne nieuwsbrief erop gewezen dat prostitutiebedrijven behandeld moeten worden als normale ondernemingen. Pas gewoon de criteria toe, zoals u dat bij elke andere ondernemer doet. Wij blijven dit herhalen en bespreken in bijeenkomsten van de kamers. We hebben het onlangs nog een keer geplaatst." Ook verzekeraars en banken hebben de "interne regelgeving" aangepast en rondgestuurd. Een groot aantal ondervraagden heeft hiervoor echter geen aanleiding gezien omdat de branche als te klein wordt beschouwd en te rommelig: "Het gaat om misschien 20.000 mensen?"

Dat zijn er zo weinig, kijk, in de verzekerings sfeer gaat het altijd om het spreiden van risico's over zoveel mogelijk mensen.", "Er is geen belangstelling vanuit de organisatie, is mijn indruk, omdat deze branche waarschijnlijk in het verleden met zwart geld heeft gewerkt en dat men te weinig indruk kan geven van het bedrijfsverleden om tot een kredietaanvraag te komen. Daarmee voldoen ze niet aan onze criteria."

Blijkens de resultaten van de hoofdfase van het onderzoek wordt er geen apart beleid gevoerd ten aanzien van de prostitutiebranche, weer met uitzondering van een deel van de banken en Kamers van Koophandel.

Arbo-diensten geven aan de branche te behandelen als iedere andere branche: "Het zijn gewoon ondernemers en als zodanig hebben wij daar contacten mee. Ze zijn, net zoals elke andere ondernemer, verplicht om een aantal zaken van ons af te nemen. Een aantal adviseurs heeft contacten met de branche. Dit geldt alleen voor bedrijven waarin een dienstverband is aangegaan met medewerkers." Bovendien vindt een ondervraagde Arbo-dienst de prostitutiebranche "een vrijwel te verwaarlozen branche", zodat het formuleren van een apart beleid hiervoor ondoenlijk is.

De *Kamers van Koophandel* geven aan gewoon de criteria toe te passen die gelden voor alle andere ondernemingen: "En als daaraan wordt voldaan, dan schrijven wij ze in als onderneming. De grondslag van dat beleid is de handelsregisterwet waarin staat dat de Kamer van Koophandel elke onderneming in Nederland moet registreren. Wat een onderneming is staat niet in een wet, dus daar hebben we zelf een aantal elementen voor gemaakt en die komen ook uit de jurisprudentie: regelmatig, tegen betaling, zelfstandig, openlijk in het maatschappelijk verkeer, deelnemen aan het economisch verkeer in georganiseerd verband (dat betekent – het is voor deze branche een beetje moeilijk - dat je al een onderneming hebt als je een fax hebt, een pand huurt en dergelijke) en winst oogmerk. Het zijn soms heel lastige criteria. Wat we bij de prostitutie vaak merken is dat de zelfstandigheid problemen oplevert. Wat wij meemaken is dat er drie dames komen met één heer en dat de heer het woord voert omdat de dames geen Nederlands spreken of omdat hij gewoon het woord voert. Zij moeten dan alle drie een onderneming hebben - ze zijn alle drie zelfstandig werkend – en dan is het maar zeer de vraag in hoeverre het zelfstandigheid is of dat ze niet eigenlijk in dienstverband werken."

Banken en verzekeringen geven aan wel te hebben nagedacht over hoe men met aanvragen vanuit de prostitutiebranche wil omgaan. In dit opzicht zijn er twee gedragslijnen te onderscheiden:

- a. Acceptatie van de branche als 'normale' klantgroep
- b. Wantrouwen ten aanzien van de branche

Ad.a. Acceptatie van de branche als 'normale' klantgroep

22% van de ondervraagden banken geeft in het hoofdonderzoek aan de branche als normale klantengroep te willen behandelen. Bij verzekeraars ligt dit percentage op 28%. Een aantal banken en een verzekeraar geven aan dat "Het beleid is dat wij nu zeggen 'het is een normale branche', die op een normale manier behandeld moet worden zoals iedere andere branche. Dat betekent dat we op basis van cijfers en ondernemerschap kijken of een bedrijf in aanmerking komt voor kredietverlening." Er wordt onderscheid gemaakt tussen "legaal en illegaal".

Omdat de branche gelegaliseerd is, staat men open om, mits er wordt voldaan aan een aantal voorwaarden rond bedrijfsvoering en moraliteit, diensten te verlenen aan de prostitutiebranche.

De wetswijziging en de publiciteit daaromheen is in een aantal gevallen aanleiding geweest om het beleid bij te stellen: "Het beleid is veranderd. Eerst wilden we helemaal niets doen met de sex-industrie. We hebben vorig jaar nogal wat ophef in de krant gehad. Naar aanleiding daarvan zijn we gekomen tot het huidige beleid waarin geen onderscheid gemaakt wordt, mits een gezond bedrijf."

Ad.b. Wantrouwen ten aanzien van de branche

In het kwalitatieve onderzoek geeft 69% van de banken en 62% van de verzekeraars aan dat de prostitutiebranche zodanig in elkaar zit dat het nooit een normale branche kan worden. Een aantal *banken* en organisaties uit de *verzekeringswereld* zeggen extra voorzichtig en soms zelfs afhoudend te zijn naar de prostitutiebranche: "Wij noemen dat credit-policy en hebben dat breder getrokken dan de prostitutiebranche alleen. We hebben in dat kader benoemd dat wij de sex-industrie als zodanig niet als een doelgroep zien. Wij maken daar in feite geen speerpunt van om daarin te acquireren. De reden daarvoor is dat wij de branche niet in beeld hebben, vanuit het verleden weten wij dat de branche niet altijd even goed bekend staat. Dit maakt het moeilijk om een inschatting wat betreft kredietrisico en continuïteit te maken." Men is in de grond van de zaak huiverig voor de prostitutiebranche en "let daarom bij het accepteren van klanten in de verzekeringswereld op relevante kenmerken en die kunnen samenhangen met een crimineel circuit, met fraude en dat wil je proberen te vermijden." Een enkele ondervraagde gaat zelfs zover dat men, onder de garantie van anonimiteit zegt "Ons algemene beleid is dat wij niet op ze zitten te wachten en in principe dat type risico niet willen verzekeren. Het verzekeren is een kwestie van vertrouwen tussen elkaar in de dingen die je tegen elkaar roept. We vertrouwen erop dat de informatie die wij krijgen van de klant klopt. Zonder die vertrouwensbasis is het onmogelijk om een verzekering fatsoenlijk rond te breien, dat is gewoon zo. Nou denken wij, dat de prostitutie, ook al is zij ten dele gelegaliseerd, dichter tegen de onderwereld dan tegen de bovenwereld aanzit. En dat maakt het zo moeilijk om een inschatting te maken van met wie wij te maken hebben, daar krijgen we niet genoeg zicht op. Die vertrouwensbasis moeten wij hebben in die branche en die hebben we bij voorbaat al niet. Het zou zichzelf eerst een poos moeten bewijzen voordat we dat kunnen doen. Wij willen onze merknaam niet verbinden aan de prostitutiebranche."

9.2.2 Beleidsveranderingen

Na te hebben besproken of er een beleid op papier staat ten aanzien van aanvragen uit de prostitutiebranche (in het hoofdonderzoek geeft 14% van de ondervraagden aan een beleid op papier te hebben, 5% geeft aan dat niet te hebben), is gevraagd of het beleid naar aanleiding van de opheffing van het algemene bordeelverbod gewijzigd is of zal worden in het jaar 2002.

Vanwege de wetswijziging hebben de ondervraagde bedrijven en instellingen niet gemeend het beleid te moeten veranderen. *Verzekeraars* bieden aparte mogelijkheden voor bedrijven uit de prostitutiebranche en denken daarmee voldoende mogelijkheden te bieden voor de branche:

“Het is logisch dat de prostitutie zich moet verzekeren bij maatschappijen die bijzondere risico's voor hun rekening nemen omdat het een apart vak is waar risico's aan vast zitten die nauwelijks gedocumenteerd zijn en ten tweede totaal anders zijn dan andere branches. Om maar eens wat te noemen: er is geen enkel andere branche waar je bij wijze van normaal beroepsrisico geslachtsziekten kunt oplopen. En dat, gevoegd bij het feit dat er, vanwege het feit dat het net gelegaliseerd is, nauwelijks historische gegevens over zijn, is het ook heel moeilijk om een risicopremie uit te rekenen en is het dus heel moeilijk om een product aan te bieden wat kan. Het zijn maar zo weinig mensen. Het is geen enorme business opportunity. Dus geen enkele verzekeraar investeert erin, dus zijn het alleen de poules voor de zware risico's, de technische risico's, voor de extra risico's, die bereid zijn het te doen.”

Bovendien laat men zich “naar aanleiding van een kale wetswijziging” niet verleiden om het beleid te wijzigen, want “een wetswijziging verandert namelijk niet de vertrouwensbasis.”

Banken hebben onder druk van de publiciteit rond de wetswijziging besloten om de prostitutiebranche in het vervolg niet zonder meer af te wijzen. Toch geeft een bank te kennen: “Wij maken onderscheid tussen een creditrekening en een kredietverleningsaspect. En in die kredietverlening zijn wij nog steeds zeer terughoudend naar die branche. Wij hebben het geheel bekeken en hebben gezegd ‘ons standpunt wijzigt zich niet’.”

9.2.3 Implementatie van het beleid door de overheid

Uit de resultaten van de hoofdfase van het onderzoek blijkt dat er een groot draagvlak is onder de ondervraagde bedrijven en instellingen om van de prostitutiebranche een normale bedrijfstak te maken (70%). Een minderheid (13%) van de ondervraagden vindt dat de overheid teveel aandacht besteedt aan de prostitutiebranche. In de nafase van het onderzoek is deze vraagstelling omgedraaid: de vraag is gesteld of de overheid te weinig aandacht heeft besteed aan de implementatie van haar beleid rond de opheffing van het bordeelverbod.

Ten aanzien van het beleid van de overheid, die de wetswijziging heeft willen invoeren, hadden met name de ondervraagde *banken* meer verwacht: “Ja, ik had meer informatie verwacht, absoluut. Het had niet zo moeilijk hoeven zijn. Je moet je als communicatiemensen realiseren dat iets wat 2000 jaar verboden was, verwerpelijk gevonden wordt niet van de ene op de andere dag gelegaliseerd kan worden”, “je mag er als overheid niet op rekenen dat als je iets in de Kamer aanneemt, dat dat automatisch doorklinkt. Dat heeft de overheid wel gedaan. Wij hebben het opgepikt, maar of dat overal is gedaan is de vraag. Men had aan bedrijven die ertoe doen en sectoren die ertoe doen informatie moeten opsturen waarin medewerking gevraagd werd om medewerking aan het beleid.”, “Het zou informatie kunnen zijn waarin staat dit is besloten en dit zouden de consequenties kunnen zijn. Niet meer dan dat, even op papier. Ze hadden het moeten sturen naar de Nederlandse Vereniging van Banken. Recent hebben wij nog een convenant afgesloten over daklozen. In zo'n soort kader had het heel goed besproken kunnen worden.”

De ondervraagde *Verzekeraars* geven aan niet meer te hebben verwacht dan dat er heeft plaatsgevonden: “het maakt niets uit voor de taken van de verzekeraar. Ik heb begrepen dat het legaal is om aan prostitutie te doen, op wat voor manier dan ook. Het beroep levert echter een aantal risico's op. Bijvoorbeeld beroepsziekten. Die zijn niet te verzekeren, want er zijn geen

tijdsreeksen over. Arbeidsongeschiktheid idem. Voor de rest heb je alleen te maken met frauderisico.”

Toch geeft men aan wel nog iets aan de overheid te kunnen hebben: “Verzekeraars lenen altijd statistieken van de overheden. De sterftetabellen op grond waarvan je berekent wat voor premie je moet vragen voor een levensverzekering, is gebaseerd op sterftetabellen van het CBS. Dit soort dingen zou kunnen helpen om de zaak transparanter te maken en uiteindelijk op te lossen, maar dat zal tijd kosten.” Niet iedere ondervraagde verzekeraar heeft hier echter behoefte aan: “Als je de branche niet vertrouwd en er niet mee geassocieerd wil worden, dan doen de finesses van de wetswijziging niet ter zake.”

Ondervraagde *Arbo-diensten* geven aan verder geen informatie van de overheid te verwachten maar wel hand en spandiensten in de vorm van “samen met de overheid een aantal zaken van de grond tillen. Er zijn twee belangen: die van de werknemer en die van de ondernemer. De ondernemer moet het belang inzien van het voorkomen van ziekten. Het is heel vaak zo, ook in andere sectoren, dat men zegt van ‘ja, dat zien we dan wel weer’. Er wordt weinig preventiebeleid gevoerd. Als de overheid meer maatregelen neemt om naleving van de Arbo-wet af te dwingen, merken wij dat altijd aan het feit dat er meer aanvragen binnenkomen.”

De *Kamer van Koophandel* die in deze fase van het onderzoek benaderd is ziet meer in “afstemming van de regels van de (locale)overheid op de regelgeving van de Kamers van Koophandel. Als we nu eens bij elkaar kunnen gaan zitten met een onpartijdig iemand van justitie bijvoorbeeld, dan zouden we tot een afstemming kunnen komen tot kamers en de overheden, zodat men niet steeds naar elkaar blijft verwijzen (als u ingeschreven wilt worden moet u eerst een vergunning hebben, maar als u een vergunning wilt hebben, moet u eerst staan ingeschreven). Economische zaken moet nadenken over een uitzondering voor specifiek deze doelgroep op de handelsregisterwet, zodat het privé adres niet geregistreerd hoeft te worden.”

9.3 De wetswijziging: doelen, houding en gevolgen

Eén van de resultaten van het hoofdonderzoek is dat ondervraagden criminaliteitsbestrijding als voornaamste *doel* van de wetswijziging zien (64% van de ondervraagden). Vanuit het hiervoor beschrevene, moge duidelijk zijn dat criminaliteit in de ogen van de dienstverleners haast onlosmakelijk verbonden is met de prostitutiebranche. De deelnemers aan de laatste fase van het onderzoek is gevraagd een verklaring te geven voor de negatieve motivatie die, volgens de ondervraagden in het hoofdonderzoek, ten grondslag ligt aan de opheffing van het bordeelverbod.

Uit de antwoorden blijkt dat het imagoprobleem van de prostitutiebranche hier debet aan is: “Dat criminaliteitsbestrijding de boventoon voert, heeft natuurlijk alles te maken met de perceptie van de werkelijkheid: als je in Nederland zakelijk of privé iets hoort over bordelen, dan is het òf je gaat er heimelijk heen òf er is, op de uitzondering van de grote Yab Yum achtige dingen na, negen van de tien keer iets aan de hand: invallen, illegale mensen, schietpartijen zoals laatst in Haarlem. Kijk, zo ontstaat beeldvorming, het is natuurlijk mijn dagelijks werk, ik herken het volledig. Goed nieuws is geen nieuws.”

Het criminele imago van de branche (81% van de ondervraagden in de hoofdfase van het onderzoek beoordeelt de prostitutiebranche als crimineel) is, met name bij banken en verzekeraars, de oorzaak voor de afwerende *houding* die men aanneemt ten aanzien van de prostitutiebranche: "Ik kom op veel plaatsen waarbij je kan vragen voel je je helemaal senang? Er gebeurt echter nooit wat. Dat is op zich nog geen bewijs dat er niets kan gebeuren. Het gevoel blijft hangen. Met een wetswijziging kan je een historisch beleven en een historisch opgebouwd denken bij mensen niet veranderen.", "Onze vrees is helemaal niet ten onrechte. De resultaten zouden best goed kunnen zijn, het gaat er meer om dat wij geen zin hebben om de energie te steken in waar wel en waar niet. Als er één in de fout gaat, weet je hoeveel premie je nodig hebt om dat weer goed te maken? Je moet dus in je acceptatie beleid dat kunnen reguleren. Eén slecht risico en je hebt een paar duizend nodig om het goed te maken." In de acceptatie van cliëntèle uit de prostitutiebranche spelen echter ook andere overwegingen: "Sommige risico's zijn buitengewoon relevant: met name die lichamelijke dingen. Andere risico's die met moraliteit te maken hebben, kan ik moeilijk inschatten of ze al dan niet terecht zijn. Bij afwezigheid van statistieken acht ik het een redelijke aanname dat SOA's een echt afwijkend risico vormen binnen de beroepsgroep."

De meeste ondervraagden realiseren zich echter wel dat het hier om vooroordelen gaat "en per definitie is een vooroordeel onterecht."

Volgens de vereniging van Kamers van Koophandel is de vrees "voor 80% onterecht, maar er is een groep waarmee het inderdaad niet handig werken is. Dat zijn vaak dames die hier maar een paar maanden zitten. Er zijn een aantal mannen die bemiddelen daarvoor en die regelen de inschrijving en de Belastingdienst enzovoorts. Ze worden dan wel ingeschreven, maar na twee maanden zijn ze al onvindbaar. Er wordt nooit een jaarlijkse bijdrage betaald voor de registratie. Die mannen regelen het vaak voor vrouwen uit Oost Europa, die een tijdelijke verblijfsvergunning hebben en zo moeten aantonen dat ze zichzelf financieel kunnen redden. Vaak worden ze opgepakt door de vreemdelingenpolitie en dan zijn ze verdwenen. In een register zit je daar niet op te wachten omdat het steeds onzuiverder wordt. Het gaat om een soort advocaten die bemiddelen voor buitenlandse prostituees. Ik weet niet hoe ze het financieren, maar ze zullen er wel handel in zien."

De gepercipieerde criminaliteit en intransparantie van de branche is dus niet helemaal denkbeeldig. Het gaat om het scheiden van de goeden van de kwaden en niet iedereen heeft er behoefte aan om hiervoor een inspanning te verrichten.

De vrees voor *gevolgen* van de wet in de vorm van het verliezen van klanten als gevolg van de acceptatie van klanten uit de prostitutiebranche, wordt niet unaniem gevoeld door de ondervraagden in de nafase: "De basisvoorziening van de bank als nutsbedrijf is voor iedereen. Het kan zijn dat een moordenaar en een prostituee en een fanatieke kerkganger achter elkaar in de rij staan. Ze drinken hetzelfde water en gebruiken dezelfde betalingsmogelijkheden. Maar als het gaat om zakendoen, dan weet men over het algemeen niet met wie de bank allemaal zaken doet. Dat is niet openbaar." Wel zijn met name *banken* afwerend geweest omdat "ze bang waren om klanten te verliezen in Amerika".

Banken zijn sowieso het meest gevoelig voor deze vorm van vrees: "er zal een klein aantal klanten zijn dat er aanstoot aan neemt. En dat zal zijn vanwege de manier waarop men in het leven staat en dus ook de geloofsovertuiging, maar ik ben ervan overtuigd dat dat een hele kleine minderheid is. Bij de meerderheid van de klanten kan je dat heel goed uitleggen met de statement 'alles wat niet illegaal is, is legaal'."

De gevolgen van de wet voor de ondervraagden, zijn niet overdreven groot. In de hoofdfase van het onderzoek heeft 59% van de ondervraagden aangegeven dat de wetswijziging geen consequenties heeft voor het beleid van het bedrijf waar men voor werkt.

Arbo-diensten hopen op gevolgen: "Ik merk er bijvoorbeeld niets van. Het zou wel gevolgen moeten hebben. Als er sprake zou zijn van een regulier beroep in een werkgever - werknemers verhouding, dan zouden ze ook bij Arbo-diensten moeten aankloppen voor een stuk ondersteuning."

De vereniging van Kamers van Koophandel signaleert "veel meer inschrijvingen, we hebben een hausse aan prostituees aan de balie gehad".

Een aantal *banken* ziet wel principiële gevolgen, maar zullen met aanvragen uit de prostitutiebranche zeer zorgvuldig en dus afhoudend omgaan: "Als een bedrijfstak van illegaal legaal wordt, dan heeft het natuurlijk voor ons grote gevolgen, want daarmee wordt het een potentiële relatie en daarvoor was dat niet het geval."

Verzekeraars geven aan dat de wetswijziging in principe nauwelijks gevolgen zal hebben voor het beleid van de maatschappij of de organisatie waar men voor werkt. De branche zal in eerste instantie de aanvraag accepteren, maar vervolgens een strenge beoordeling van criteria toepassen: "Ik denk dat er in die afweging factoren naar voren zullen komen die extra beoordeeld moeten worden. Als je een bordeel moet verzekeren, dan komen er een paar verzwaarde risico's om de hoek kijken. Zoals ontevreden klanten die de boel in de fik steken. Dat zou kunnen leiden tot een hogere premie, het kan ook leiden tot een afwijzing, als de zaak helemaal niet in orde is, als er bijvoorbeeld geen goedkeuring van de brandweer is."

Verzekeraars verwachten met die afwijzingen geen problemen te zullen krijgen, want "Wij wijzen ze op zo'n manier af dat er via de rechter niets af te dwingen valt."

9.4 Knelpunten en oplossingen

Uit het hoofdonderzoek zijn een viertal knelpunten naar voren gekomen die worden gezien als hinderpalen voor de normalisatie van de prostitutiebranche. Het gaat hierbij om de volgende knelpunten:

- De bedrijfstak is teveel verbonden met criminaliteit
- De bedrijfstak blijft voorlopig binnen de maatschappelijke taboesfeer
- De geringe transparantie van de bedrijven in de prostitutiebranche
- De veiligheid van prostituees is onvoldoende

In deze paragraaf worden de eerste twee punten samen besproken als kenmerken van het imago van de prostitutiebranche. De andere twee punten worden separaat behandeld. Aan de ondervraagden is gevraagd of men de benoeming van de punten als knelpunten kon onderschrijven en wat men eventueel als oplossing kon aandragen om het knelpunt uit de weg te ruimen.

Criminaliteit en taboes

Een deel van de ondervraagden onderkent het probleem van het criminele imago en de taboesfeer waarin de prostitutiebranche verkeert. Een aantal van hen is zeer pessimistisch over de kans dat deze negatieve aspecten van het imago weggenomen kunnen worden. Dat geldt met name voor de taboesfeer die aan de prostitutiebranche lijkt te kleven: "je kan het er niet

uithalen, er geleidelijk uitgroeien kan wel. Deze sfeer heeft er rond sauna's ook gehangen toen die dertig jaar geleden werden geïntroduceerd. Door blijvend normaal goed gedrag te vertonen, is dat een beetje geaccepteerd door de verschuiving van de cultuur, maar ook omdat er eigenlijk nooit iets aan de hand was." De taboesfeer zal dus in de ogen van de ondervraagden door goed gedrag en door tijd geleidelijk verdwijnen.

Het criminele imago kan volgens een aantal ondervraagden wel wat actiever aangepakt worden: "je kunt in voorlichting zin en onzin van elkaar scheiden" , "het is het vergroten van kennis van hoe ziet die (prostitutie) wereld er nou uit, feiten en cijfers en vervolgens een imago campagne op TV en print. Misschien met testimonials van mensen: ik werk in de prostitutie en dat doe ik al 25 jaar en dan zie je een gewone, leuke vrouw." Ook wordt gezegd dat "de huidige wetswijziging een eerste stap is op weg daar naar acceptatie van de branche. Dat geloof ik wel. Men spoort de overheid als het ware aan om voorlichting te geven. Maar verwacht er ook weer niet teveel van, want het criminele beeld is "een beeld dat op mondiaal niveau bestaat en versterkt wordt door andere media, zoals televisie, film en kranten."

Een enkeling ziet hierin ook een rol weggelegd voor de overheid, die door middel van stringente handhaving de criminaliteit uit de branche kan doen verdwijnen. Ook brancheorganisaties en gedragscodes kunnen een rol spelen in het laten verdwijnen van het criminele imago van de branche.

Een aantal van de ondervraagden geeft aan dat het verbeteren van het imago van de prostitutiebranche een gedeelde verantwoordelijkheid is: "De branche moet wel een stap zetten, maar de overheid moet helpen met het vergroten van de kennis en de transparantie, want zij hebben verantwoording op zich genomen met de besluitvorming. Daarnaast zullen ondernemers uit de zakelijke dienstverlening hun normale toetsingsgedrag moeten toepassen en bedrijven niet weigeren op het moment dat daar een gewoon risico voor je staat. Die stap van de zakelijke dienstverlening is een moeilijke stap, want het denken in de financiële wereld is behoorlijk traditioneel. Dat is ook logisch want ze zijn de hele dag bezig met het afwegen van risico's." De vereniging voor Kamers van Koophandel deelt deze mening: "Zij moeten een stap zetten, maar de dienstverleners moeten er wel voor open staan. Uit dit onderzoek blijkt dat ook aan dat laatste nog het een en ander schort."

Een groot aantal ondervraagden ziet een imagoverbetering toch als verantwoordelijkheid van de branche zelf: "Wij gaan dat niet doen voor ze, wij willen graag krediet verlenen aan een goede ondernemer met een goed bedrijf, maar als ze bepaalde dingen achterwege laten, ja dan doen wij geen zaken met ze."

De beste manier om het imago van de prostitutiebranche te verbeteren is, blijkens de antwoorden, het oprichten van een brancheorganisatie: "Ze zouden een brancheorganisatie moeten oprichten, daar kunnen we structurele maatregelen mee nemen. Daarmee kan men een aantal zaken mee uit laten zoeken zoals Arbo-omstandigheden, om dat vervolgens ter beschikking te stellen aan alle aangesloten organisaties. Een dergelijke werkwijze zou efficiënt kunnen zijn voor de branche om de acceptatie te bevorderen." "De branche organisatie en de Rode Draad moeten zich op momenten dat het publicitair interessant is meer melden, dan heb je kans dat ze serieus genomen worden. De Rode Draad is wat te klein om normale gesprekspartner te zijn, de Vereniging van Exploitanten van Relaxbedrijven meldt zich te weinig. De publiciteit tot nu toe (bv de meiden van de keilerweg), geeft het verkeerde beeld."

De brancheorganisatie moet wel een volwaardige organisatie zijn, er moet fulltime aan gewerkt worden met professionele mensen die "een gezicht in de markt en naar de overheid toe" vormen. "De belangenbehartigers moeten wel echte gesprekspartners zijn en niet van die 'Janmaat' intellectuelen."

Daarnaast spreekt men van het geven van voorlichting, het zich houden aan regelgeving ("als er niets misgaat kom je ook niet in de krant") en sanering van de branche ("de duistere figuren moeten uit de branche gehaald worden").

Op de vraag of de ondervraagde bedrijven en instellingen een rol zouden willen spelen in het acceptabel maken van de prostitutiebranche, antwoorden alle ondervraagden uit de verzekeringsbranche negatief: "De beste manier om te helpen is om degene die dat niet doet niet te verzekeren. Het is een beetje een cirkelredenering denk ik, maar helpen kunnen wij niet." De anderen bieden hulp aan in de vorm van advisering wanneer men een aanvraag voor dienstverlening doet "dat is ons werk, daar verdienen wij aan". De vereniging voor Kamers van Koophandel wil proberen "een oplossing te vinden voor de privacy van de branche door een uitzondering te bepleiten bij het ministerie van Economische Zaken op de handelsregisterwet.

Van de suggesties die uit het hoofdonderzoek naar voren zijn gekomen, te weten het houden van een open huis bij clubs, het voeren van een campagne, het oprichten van een brancheorganisatie, het instellen van een keurmerk en meer fiscale controle, is - we weten dat al vanuit het voorgaande - het oprichten van een brancheorganisatie het meest populair onder de respondenten van de nafase.

Het oprichten van een brancheorganisatie zal "de relatief kleine bedrijven helpen om hun maatschappelijke positie te verhelderen. Ze kunnen helpen om bedrijfsplannen te modelleren, advies te geven voor bedrijfsvoering, raamcontracten af te sluiten met dienstverleners. Het regelen van dit soort zaken is niet de core-business van de ondernemer, wel van een branche organisatie". Voorts levert het instellen van zo'n organisatie "kennis op, spelregels, contact met andere maatschappelijke organisaties op een zakelijk niveau.", " je kan je dan manifesteren als een eenheid, met afstemming onderling, zodat je een stempel kan zetten van daar gaan we heen. Zo kan je het imago probleem te lijf gaan." , "je kan er afspraken mee maken, ze kunnen politieke druk uitoefenen, je hebt een gesprekspartner, dat leidt tot dingen wellicht" en "die organisaties kunnen de belangen behartigen van de hele branche, die individuele clubs kunnen dat niet op een nette manier."

Het instellen van een keurmerk stuit op twijfel: "het is een lastig iets. Je moet er geen scheiding mee gaan aanbrengen in de branche: bedrijven met en zonder keurmerk. Het is beter om eerst een brancheorganisatie op te richten en daarna pas een keurmerk, want een keurmerk is in dit land natuurlijk wel een 'fantastisch issue'. "Het moet echter wel geënt zijn op zakenpartners en niet alleen op klanten, zoals nu". Ook moet de certificering geschieden door "instanties die daartoe geoutilleerd zijn" en niet door de mensen met "het geringe kaliber die er nu werkzaam zijn."

Het organiseren van een open huis is volgens de één "voer voor cabaretiers" en volgens de andere een "goed idee, dat een keer gedaan is in Blaricum met als gevolg goede stukken in de krant".

Het voeren van een campagne met het voorgestelde onderwerp wordt over het algemeen negatief ontvangen als idee: daarvoor is de benadering wat te negatief, "het neigt naar slavenarbeid ten behoeve van de normale vrouw". Het campagne voeren op zich is misschien

wel een goed idee, maar het moet de kennis over de branche vergroten. "Je moet niet proberen de attitude van mensen te veranderen, want dat is het moeilijkste dat er is.

Het uitvoeren van meer fiscale controle ten slotte zou alleen heel indirect en op de heel lange termijn effect kunnen sorteren.

Bevordering van transparantie

Ondervraagden geven aan dit een belangrijk punt te vinden bij de beoordeling of een aanvraag tot dienstverlening uit de prostitutiebranche al dan niet geaccepteerd kan worden: "dat is een groot punt. Als je niet kan aangeven waar je je geld mee verdient, hoe het binnenkomt, dan heb je een probleem om met ons een zakelijke relatie aan te gaan. Dit is cruciaal voor iedere zaak die je wilt opzetten. Je moet gewoon vertellen wat je doet en waarom en wat je verwacht. In een adviesgesprek is er aandacht voor dit soort zaken. Over het algemeen weet iedere ondernemer wel wat er binnenkomt, nu moeten ze alleen ook nog aangeven wat ze verwachten. Het gebeurt zo vaak dat iemand huiswerk opkrijgt en daarna nog eens terug moet komen, ook in andere branches."

Het verschaffen van transparantie is blijkens de reacties van de ondervraagden noodzakelijk, maar ook aan te leren. Een brancheorganisatie of een onafhankelijk toezichthouder, zoals in de financiële wereld, kan in het aanleren van dit goede gedrag een belangrijke rol spelen. Zij kunnen adviseren wat men allemaal moet doen om een goede ondernemer te zijn en goede ondernemers komen in aanmerking voor zakelijke dienstverlening. Men geeft ook aan in het beoordelen van de kwaliteit van een onderneming te kijken naar "welke accountant erachter zit. Is het een AA, een RA, daar kijken we ook naar."

De Arbo-diensten geven aan niet altijd goed te kunnen beoordelen of de regels opgevolgd worden, maar dat dit een taak is van de Arbeidsinspectie. Men heeft het beeld dat deze niet altijd even goed beoordeelt hoe het met de arbeidsomstandigheden gesteld is: "De arbeidsinspectie is een mannenwereld. Over de prostitutie wordt heel lacherig gedaan. Dat zal alleen verbeteren als er een paar vrouwen op gezet worden om die inspecties uit te voeren." Wat de toekomst betreft wordt er gehoopt dat de transparantie als het ware vanzelf zal ontstaan omdat de branche nu gelegaliseerd is. "Daardoor is een hoop illegaal gedrag niet meer nodig: als er genoeg vrouwen zijn die erin willen werken, is het ook niet meer nodig om illegaal of gedwongen te werken, dan heb je dat niet meer nodig."

Veiligheid van prostituees

Bij bijvoorbeeld het verstrekken van kredieten en verzekeringen is het veiligheidsaspect in het werken in de prostitutiebranche belangrijk. "Als iemand in het donker buiten werkt, zonder vaste werkplek, ja dat voldoet aan veel minder criteria dan een ander." Aan de andere kant ziet men de veiligheid in de prostitutiebranche ook weer niet als een halszaak, want "Sommige risico's zijn niet te verzekeren. Als de maan op de aarde valt is dat ook niet verzekerd. Je zou kunnen denken in de sfeer van preventiemaatregelen. Probeer risico's in te dammen." Wanneer er preventiemaatregelen genomen worden, dan is een bedrijf weer beter verzekeraar, zeker als preventiemaatregelen ondergebracht kunnen worden in een keurmerk als 'veilig ondernemen'. *Verzekeraars* lijken de mening toegedaan dat je nou eenmaal niet alles kunt verzekeren: "hoe moet je dat meten? We geloven er niet in. Ik vind de beoordeling van het risico niet te doen." Als een ondernemer zich toch wil verzekeren, dan zou hij een onderlinge verzekering moeten oprichten. In dit verband verwijst men voor tips naar het GAK.

De overige ondervraagden denken dat dit probleem heel goed is op te lossen door advisering, preventie, sociale controle en vestigingsbeleid: "door ze niet weer in het engste wijkje van de buurt te zetten."

In het samenvattende en concluderende hoofdstuk (hoofdstuk 10) zal een aantal suggesties uit de kwalitatieve nafase schematisch worden weergegeven.

10. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

10.1 Doelstelling en probleemstelling

Middels een wetswijziging is het algemeen bordeelverbod opgeheven. Deze wetswijziging beoogt van de prostitutiebranche een 'normale', geaccepteerde beroepsgroep te maken.

Na de wetswijziging is de Tweede Kamer toegezegd dat de effecten twee jaar na inwerkingtreding van de wet gevolgd en geëvalueerd zullen worden. Een interdepartementale projectgroep heeft in juni 2001 een notitie met de titel 'Doelen en verwachtingen in het kader van de evaluatie van het prostitutiebeleid' uitgebracht. Deze notitie legt de basis voor verschillende onderzoeken die in dit kader worden uitgevoerd. Het onderhavige ad hoc onderzoek is één van deze onderzoeken en heeft de volgende doelstelling:

"Het verkrijgen van inzicht in de mate waarin prostitutie en de exploitatie van prostitutie worden geaccepteerd door dienstverlenende instellingen, teneinde inzicht te krijgen in de normalisering van de beroepsgroep en eventuele knelpunten op te kunnen lossen."

En de volgende probleemstelling:

"In hoeverre dragen dienstverlenende organisaties bij aan het normalisatieproces voor de beroepsgroep en waar doen zich knelpunten voor, zowel voor de beroepsgroep als voor de organisaties?"

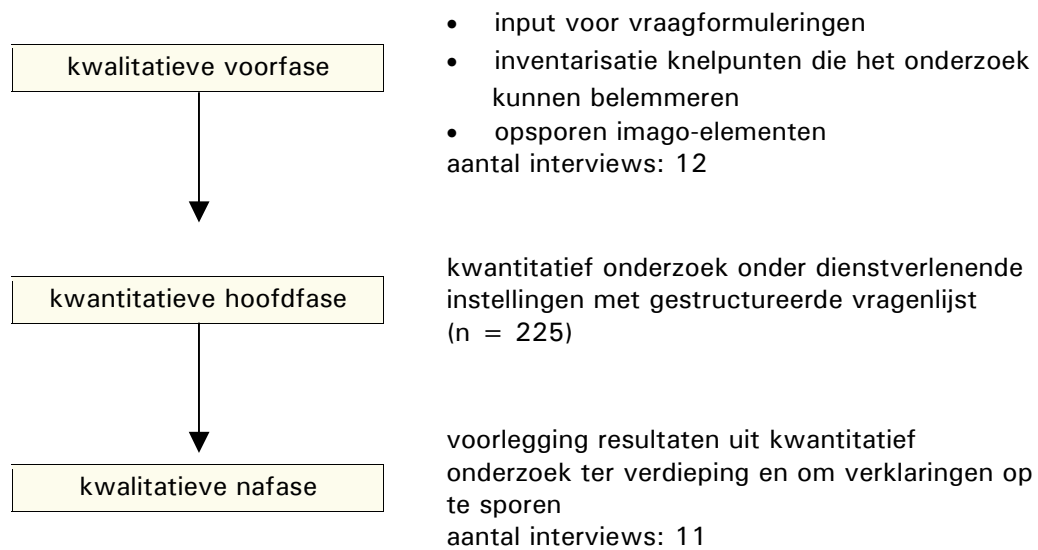
Daarnaast is een achttal meer specifieke onderzoeksvragen geformuleerd.

In dit samenvattende en concluderende hoofdstuk hanteren wij de volgende indeling:

- allereerst een korte paragraaf over de opzet van het voorliggende onderzoek
- daarna stellen wij de probleemstelling centraal en scherpen deze iets aan
- in een volgende paragraaf worden de relevante cijfers gezet bij de acht specifieke onderzoeksvragen
- tot slot volgt een concluderend gedeelte, waarbij het eerste deel bestaat uit conclusies per segment dienstverlenende instantie, en het tweede deel uit algemene conclusies.

10.2 Opzet van het onderzoek

De probleemstelling betreft enerzijds een terrein dat nog redelijk onontgonnen is en moet anderzijds wel aanknopingspunten en suggesties voor beleid bieden, dat is voor ons aanleiding geweest om te kiezen voor een kwantitatief onderzoek omgeven door twee kwalitatieve fasen. In schema op de volgende pagina::

Het onderzoek is uitgevoerd onder verschillende dienstverlenende instanties. Uiteindelijk zijn de volgende vijf segmenten van instellingen en organisaties in het onderzoek vertegenwoordigd:

- Banken
- Verzekeraars (Assurantie tussenpersonen)
- Arbo-diensten
- Kamer van Koophandel
- Overige zakelijke dienstverlening (administratiekantoren, belastingconsulenten, makelaars).

In de kwalitatieve voorfase zijn, als voorbereiding op het hoofdonderzoek, een negental functionarissen ondervraagd die òf ervaring hebben met het verlenen van diensten aan de prostitutiebranche òf die de aangewezen persoon zouden zijn indien er een aanvraag tot dienstverlening uit de prostitutiebranche zou binnenkomen. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met een vertegenwoordiger van de Rode Draad, de Vereniging van Exploitanten van Relaxbedrijven en met een prostituee, die ervaring heeft opgedaan met het aanvragen van diensten in de zakelijke dienstverleningssector.

In de kwantitatieve fase is in principe de eindverantwoordelijke benaderd en gevraagd is of er binnen de vestiging iemand is die gespecialiseerd is in dienstverlening aan de prostitutiebranche. Als er een specialist binnen de vestiging was dan is deze geïnterviewd, bij afwezigheid van een dergelijke specialist is een directielid ondervraagd. De steekproef is getrokken in gebieden waar een verhoogde kans op contacten met de prostitutiebranche is.

In de kwalitatieve nafase zijn ter verdere verdieping van de resultaten elf functionarissen ondervraagd die verantwoording dragen voor het gevoerde beleid van het bedrijf waar zij werken. De gesprekken zijn gevoerd in het banksegment, het verzekeraarssegment, het Arbo-diensten-segment en het Kamer van Koophandelsegment.

Blijkens de hoofdfase van het onderzoek heeft ongeveer een kwart van de ondervraagde instellingen in het recente verleden diensten verleend aan de prostitutiebranche. De vragenlijst omvatte een aantal open vragen en het is opvallend dat zeer uitgebreide antwoorden zijn gegeven. Onze indruk is dat de respondenten zeer gemotiveerd aan het onderzoek hebben meegewerkt.

10.3 Antwoorden op specifieke onderzoeksvragen

Zoals al vermeld is de centrale probleemstelling in dit project: *in hoeverre dragen dienstverlenende organisaties bij aan het normalisatieproces voor de beroepsgroep en waar doen zich knelpunten voor, zowel voor de beroepsgroep als voor de organisaties.*

De probleemstelling is dus vooral geformuleerd rond de opsporing van knelpunten, maar als we deze probleemstelling aanscherpen kunnen we daaraan toevoegen: en wat percipiëren dienstverlenende organisaties als oplossingen om te komen tot een meer 'normale' relatie?

Aldus gaat het in eerste instantie om knelpunten en gepercipieerde oplossingen van uit de ondervraagde bedrijven en instellingen zelf.

In totaal blijken vier knelpunten voor de dienstverleners een belangrijke rol te spelen:

1. associatie met criminaliteit
2. maatschappelijke taboesfeer
3. geringe transparantie
4. veiligheid en positie prostituees

Het hoofdknelpunt is de associatie van de prostitutiebranche met criminaliteit. Deze associatie speelt in alle onderzochte groepen (banken, verzekeraars, Arbo, Kamer van Koophandel, andere dienstverleners) een hoofdrol en vormt een ernstige belemmering voor de normalisatie van de relatie.

Als oplossing voor de associatie met criminaliteit ziet men in eerste instantie imagoverbetering of beter gezegd 'een imagoaardverschuiving'. PR-activiteiten en openheid zouden volgens de dienstverleners instrumenten kunnen zijn. Ook uiterlijke kenmerken spelen in de ogen van dienstverleners een belemmerende rol. De 'klassieke' exploitant met 'gouden kettingen en ringen' zou vervangen moeten worden door jonge ondernemers die qua uiterlijkheden niet of nauwelijks afwijken van andere nieuwe bedrijfstakken. Ook kan strenger optreden door de politie in de ogen van de respondenten helpen. Sommige respondenten uiten het gevoel dat de politie soms bepaalde dingen weet van exploitanten of clubs, maar niet optreedt. In veel gevallen geeft men echter aan dat imagoverbetering niet eenvoudig en een zaak van lange adem zal zijn.

Een ander belangrijk knelpunt zal in de ogen van de respondenten voorlopig de maatschappelijke taboesfeer blijven die rondom prostitutie hangt. Een term die in dit verband wordt benut is maatschappelijke acceptatie en ook referenties naar de zondeval worden gemaakt. Als oplossing ziet men vooral communicatie van positieve boodschappen en thema's. Een respondent bepleit bijvoorbeeld een Postbus 51 campagne om de acceptatie te bevorderen. Ook wordt gezegd dat het slechten van een taboe een bijna onmogelijke taak is, die decennia kan kosten.

Als derde knelpunt komt de geringe transparantie naar voren. Men doelt dan met name op de geringe transparantie van de bedrijfsvoering. Als oplossing komt een breed scala aan suggesties naar voren: richt een overkoepelende branche-organisatie op, voer een keurmerk of een andere vorm van certificering in, laat gemeenten verklaringen voor goed gedrag afgeven, maak garantiefonds à la Mamma Cash, benut erkende accountants. En ook ziet men een belangrijke rol voor de fiscus weggelegd. Als de fiscus beter zou controleren, zouden dienstverleners ook meer

vertrouwen in de boekhouding van de branche hebben (de fiscus kan in de ogen van deze respondenten een indirecte rol spelen om de transparantie van de branche te vergroten).

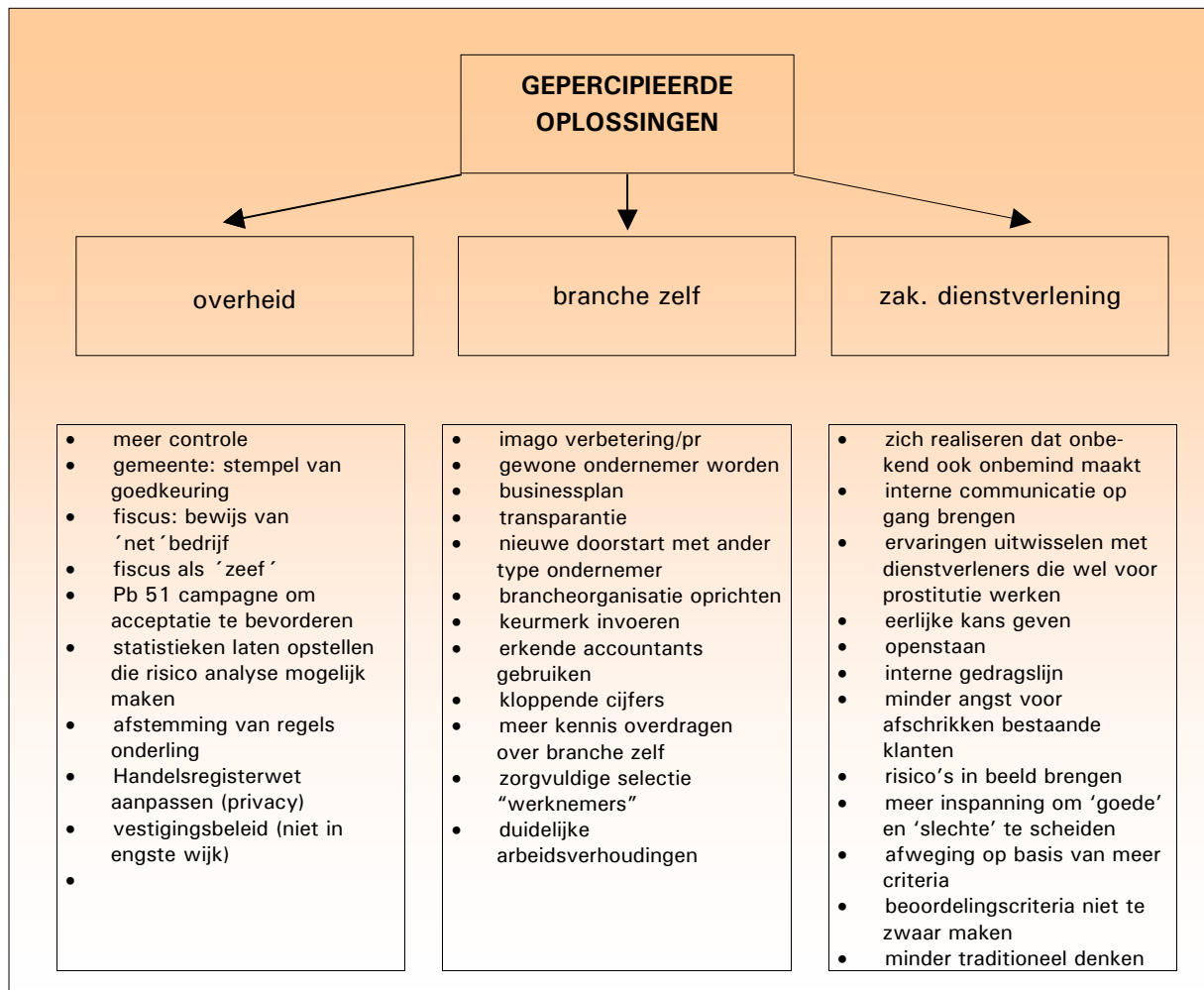
Als vierde knelpunt komen de veiligheid en de positie van prostituees aan de orde. Als oplossingen noemt men meer controle op de regels (Arbo-diensten, verblijfsvergunningen), communicatie van het thema 'het is een volwaardige baan' en dat we prostituees in onze maatschappij met meer respect tegemoet zouden moeten treden. Dit impliceert in de ogen van de dienstverleners een serieuzere houding van instanties zoals de Arbeidsinspectie om die volwaardigheid gestalte te geven.

Samenvattend is allereerst opvallend dat de knelpunten die men noemt op een wat hoger abstractieniveau liggen en ook niet direct bij de dienstverlenende bedrijven/instellingen zelf liggen. Men noemt algemene knelpunten en een enkeling brengt bijvoorbeeld specifieke financiële risico's naar voren (bijv. risico's in deze branche zijn moeilijk objectief in te schatten). Zoals één respondent die een parallel met de glazenwasserbranche trekt het stelt: "Ook hiervoor waren vroeger nauwelijks verzekeringen en daar zijn oplossingen voor gevonden." Duidelijk is echter dat knelpunten voornamelijk ontstaan van uit beeldvorming en minder van uit feiten.

Bij de oplossingen is opvallend dat uitgebreid nagedacht is over de antwoorden en dat men zijn/haar best heeft gedaan een breed scala aan oplossingen naar voren te brengen. Maar ook bij die oplossingen geldt dat men eerder met de vinger wijst naar de prostitutiebranche dan naar de eigen bedrijfstak.

De oplossingen die door de dienstverlenende instanties naar voren worden gebracht hoeven vanzelfsprekend geen adequate oplossingen te zijn. Maar omdat een rapport zoals het onderhavige ook een ideeën genererende functie heeft, willen wij schematisch de door de dienstverleners gepercipieerde oplossingen in een overzicht weergeven. De naar voren gebrachte oplossingen in het kwantitatief en kwalitatief deel zijn geïntegreerd. Daarbij is een driedeling aangebracht

- oplossingen waarbij de taak primair bij de prostitutiebranche ligt (middenkolom in schema)
- oplossingen waarbij de taak primair bij de dienstverleners ligt (rechterkolom in schema)
- oplossingen waarbij de taak primair bij de overheid ligt (linkerkolom in schema).

figuur: oplossingen in de ogen van de dienstverlenende instanties

In het marktonderzoek worden regelmatig sterkte/zwakte-analyses uitgevoerd voor bepaalde bedrijfstakken. En een toegankelijke manier van weergeven van de resultaten is de opstelling van een zogeheten performance matrix, dat is een grid die vier kwadranten telt:

- Kwadrant 1: aspecten die men heel belangrijk vindt en slecht scoren. Dit zijn de zogenaamde verbeterprioriteiten.
- Kwadrant 2: aspecten die men heel belangrijk vindt en goed scoren kunnen als pluspunten worden aangemerkt.
- Kwadrant 3: aspecten die men minder belangrijk vindt en slecht scoren komen op de tweede plaats voor verbetering in aanmerking.
- Kwadrant 4: aspecten die men minder belangrijk vindt en goed scoren behoeven geen aandacht.

Wij hebben een analyse gedaan op de prostitutiebranche vergelijkbaar met de aanpak die we ook volgen voor sterkte/zwakte-analyses van branches/bedrijfstakken in het algemeen. De volgende performance matrix resulteert voor de prostitutiebranche. De matrix is gebaseerd op de oordelen van de dienstverleners.

BELANG	+	VERBETERPRIORITEITEN	PLUSPUNTEN
		criminaliteit onderwereld betrouwbaarheid arbeidsomstandigheden	vrijwilligheid van werken maatschappelijke relevantie acceptabele bedrijfstak
		SECUNDAIRE VERBETERPUNTEN	GEEN AANDACHTSPUNTEN
	-	illegaliteit afwijkendheid bedrijfstak soliditeit rommelige bedrijfsvoering eerlijkheid vrouwenhandelaren	hoge inkomsten
		<i>slecht</i>	<i>goed</i>
IMAGO			

Imagoaspecten die als eerste voor verbetering in aanmerking komen zijn criminaliteit, onderwereld, betrouwbaarheid en arbeidsomstandigheden.

10.4 Antwoorden op specifieke onderzoeksvragen

In de briefing voor dit project is een achttal specifieke onderzoeksvragen geformuleerd, deze zullen wij in deze paragraaf behandelen.

◆ *Is het beleid van de rijksoverheid rond de afschaffing van het algemeen bordeelverbod duidelijk gecommuniceerd naar verschillende instanties?*

Iets meer dan de helft is bekend met de wetswijziging. Aan de personen die niet direct aangeven bekend te zijn met de wetswijziging is in het vraaggesprek enige hulp geboden. Aan hen is verteld waar de wetswijziging over gaat en opnieuw is gevraagd of ze van de wetswijziging hebben gehoord. Na enige hulp komt er in totaal nog eens 16% bij. In totaal is dus driekwart bekend met de wetswijziging (75%), waarbij de verzekeraars en ook de overige zakelijke dienstverleners in hun totaliteit wat achterblijven op de rest.

Men heeft wel van de wetswijziging gehoord, maar de kennis blijkt weinig gedetailleerd. Slechts 4% van de ondervraagde dienstverleners zegt heel veel of veel van de wetswijziging te weten.

Kortom, men heeft wel van de wetswijziging gehoord, maar heeft er weinig gedetailleerde kennis over.

De overheid heeft via persberichten informatie verstrekt over de wetswijziging. Gevraagd is of men deze informatie gezien of gelezen heeft. Een zeer grote groep heeft deze informatie niet gezien of gelezen (81%) en slechts 7% zeker wel. De Kamer van Koophandel vormt een uitzondering. Bijna de helft van de ondervraagde Kamers van Koophandel (47%) heeft de informatie van de overheid wel gezien of gelezen. De communicatie van de rijksoverheid naar de Kamers van Koophandel is het meest succesvol geweest.

Oorzaak hiervan is dat de Vereniging van Kamers van Koophandel betrokken is in een werkgroep waarin de normalisatie van de prostitutiebranche centraal staat. Branche-organisaties van de andere dienstverleners zijn niet betrokken in deze werkgroep.

◆ *Heeft de rijksoverheid voldoende inspanningen verricht om het beleid rond de opheffing van het algemeen bordeelverbod succesvol te implementeren?*

De overheid heeft aan de wetswijziging een aantal doelstellingen verbonden. Gevraagd is: "Wat denkt u dat het doel is of de doelen zijn van de wetgeving?" Uit de antwoorden blijkt dat de instellingen vooral denken dat de wetswijziging de negatieve kanten van de prostitutie moet bestrijden zoals criminaliteit en illegaliteit.

De wetswijziging wordt duidelijk minder verbonden met de menselijke kant van de prostitutiebranche, zoals bestrijding van onvrijwillige prostitutie, bescherming van minderjarigen en bescherming van de positie van prostituees.

Kortom, de instellingen zien de wetswijziging dus vooral als middel om criminaliteit en illegaliteit te bestrijden en daarna pas om de exploitatie beter te reguleren en de positie van de prostituees te verbeteren. De doelstellingen van het beleid zijn dus heel beperkt overgebracht.

Wel blijkt de overheid er in geslaagd steun voor het beleid te genereren. Maar liefst 70% van de dienstverleners ondersteunt de stelling 'de overheid moet er alles aan doen om van de prostitutie een normale bedrijfstak te maken'. En ruim de helft vindt niet dat de overheid te veel aandacht aan de prostitutiebranche besteedt. Ongeveer 90% is van mening dat iemand die in de prostitutie werkt dezelfde rechten en plichten moet hebben als alle andere werkmensen.

◆ *Hebben prostituees en exploitanten dezelfde mogelijkheden als andere beroepsgroepen voor de diensten waar de betreffende instanties voor staan?*

Dienstverlenende instellingen associëren de prostitutiebranche sterk met criminaliteit, rommeligheid, onbetrouwbaarheid en illegaliteit. Op zichzelf is het dan ook niet verwonderlijk dat de instellingen overwegend vinden dat het zaken doen met deze branche andere klanten afschrikt (60%) en ze bij zaken doen financieel gezien meer risico denken te lopen bij de prostitutiebranche (46%) dan bij de horeca (19%) of fitnessclubs (4%).

Over de hele linie valt op dat de dienstverlenende instellingen een behoorlijke dosis voorzichtigheid betrachten, ongeacht of ze nu een verzoek tot dienstverlening van een individuele prostituee krijgen of van een exploitant. Dat vindt ook zijn weerslag in meer overleg met collega's en/of het hoofdkantoor dan bij andere klanten. En in meer controleren dan gewoonlijk.

Het slechte imago van de branche staat de mogelijkheden duidelijk in de weg. Bovendien vinden ze de risico's nauwelijks of niet in te schatten. En vooral deze punten bemoeilijken 'normale' dienstverlening, zeker bij banken en verzekeringsmaatschappijen.

- ◆ *Wat voor beleid voeren dienstverlenende instanties ten aanzien van prostituees/exploitanten en wat voor motivatie ligt ten grondslag aan dat beleid?*
Hebben dienstverlenende instanties hun beleid gewijzigd na de opheffing van het bordeelverbod?

Er blijkt nauwelijks een expliciet geformuleerd beleid te zijn. Interne communicatie en beleid op papier heeft nog wel plaatsgevonden bij de Banken en vooral bij de Kamer van Koophandel. Binnen de overige segmenten is nauwelijks interne communicatie over de wetswijziging geweest en al bijna helemaal geen beleid op papier gezet.

Aan de instellingen die intern gecommuniceerd hebben over de wetswijziging is gevraagd naar wat er met name aan de orde is geweest. Door de Vereniging van Kamers van Koophandel is in december 2000 een nieuwsbrief uitgestuurd naar alle Kamers van Koophandel. Er worden 6 criteria uit de Handelsregister Wet in deze nieuwsbrief weergegeven en als de prostituee hieraan voldoet heeft zij een onderneming. De nieuwsbrief eindigt volgens één van de respondenten als volgt: "Mensen uit deze branche dienen behandeld te worden als iedere andere klant."

De banken hebben vooral intern gecommuniceerd over het feit dat dienstverlening aan prostituees nu toegestaan is. Dit is met name het gevolg van negatieve publiciteit over één van de ondervraagde banken. Deze – en de andere banken – hebben daarop maatregelen genomen.

Gevraagd is welke gevolgen men signaleert voor de eigen bedrijfstak. Hierbij valt op dat verreweg het meest genoemd wordt dat 'de prostitutie uit de criminele sfeer komt' (53%). In feite vormt dit geen directe consequentie voor de bedrijven, maar meer een soort voedingsbodem waarop toekomstige zakelijke contacten kunnen floreren.

- ◆ *In hoeverre faciliteren de organisaties vrouwen en mannen die willen kiezen voor het beroep van prostituee?*

Voorzichtigheid blijkt troef, ongeacht of men een verzoek om dienstverlening van een individuele prostituee krijgen of van een exploitant. De dienstverlenende instellingen die nog geen contacten met de prostitutiebranche hebben, achten de kans niet groot dat het tot een zakelijke overeenkomst komt. De eerste vragen die een dienstverlener stelt zijn vooral vragen naar legaliteit, transparantie, structuur en toekomstvisie.

Ook is voor een aantal instanties gevraagd: "Stel een prostituee wil een nieuw eigen bedrijf starten, denkt u dan dat deze instanties haar zeer goed zullen helpen, wel goed zullen helpen of niet zo goed zullen helpen?"

De meeste hulpvaardigheid komt volgens de dienstverlenende instellingen van een advocaat (84% denkt dat deze wel tot zeer goed zal helpen), de Kamer van Koophandel (83%), de Belastingdienst (83%) en een boekhouder (82%). De minste hulpvaardigheid lijkt te komen van de verzekeringsmaatschappij (25%) of bank (26%). Opvallend is dat de instellingen ook de

hulpvaardigheid van een gemeenteafdeling die subsidie verstrekt aan startende ondernemers laag inschatten (28%).

De dienstverlenende bedrijven zijn niet louter sceptisch over de hulpvaardigheid van de verschillende instanties en schatten de bereidheid van deze instanties om te helpen best positief in. Toch lijkt dit in strijd te zijn met de inschatting van het succes dat een prostituee zal hebben bij het starten van een eigen bedrijf. Een zeer ruime meerderheid van de dienstverlenende instellingen (83%) is van mening dat een prostituee minder kansen krijgt bij het beginnen van een eigen bedrijf dan andere beroepsgroepen. De zakelijke dienstverleners (banken, verzekeraars en overig) denken dit nog vaker dan de Arbo-diensten en Kamers van Koophandel. Kennelijk zijn de dienstverlenende instellingen van mening dat, ongeacht de hulpvaardigheid van relevante instanties, de weg naar een eigen bedrijf niet geheel vrij is voor prostituees en ook niet alleen afhankelijk van de hulpvaardigheid van relevante instellingen.

Dit blijkt eigenlijk ook uit de toelichting op de kansinschatting van het zelfstandig bedrijfssucces van prostituees. Een aantal respondenten lijkt niet zo erg te geloven in de zelfstandige prostituee. De markt wordt in hun ogen gedomineerd door 'pooiers' of om het netter te formuleren 'door grote machtige eigenaren'. De respondenten die wel meer geloof in prostituees hebben die zelfstandig een bedrijf beginnen zijn van mening dat dat uitermate lastig is.

Het grootste deel van de antwoorden lijkt beïnvloed door beelden die men heeft, waarbij één respondent expliciet onderkent dat onbekend ook onbemind maakt. Sommige respondenten hebben ook het idee dat prostituees slecht met geld kunnen omgaan en daarom ook in deze bedrijfstak beland zijn. En zo'n beeldvorming maakt financiële instellingen extra voorzichtig.

◆ *Hoe worden naam- en adresgegevens binnen de instanties geregistreerd en voor wie zijn die gegevens toegankelijk?*

Vooral de privacy wordt door de dienstverlenende instellingen gezien als een punt waar de prostitutiebranche een belemmering kan ervaren. Het verwijt dat dienstverleners onzorgvuldig omgaan met gegevens van prostituees, een punt dat prostituees in eerder onderzoek hebben aangegeven, wordt voornamelijk als onterecht beschouwd door de dienstverlenende instellingen (66%). Alleen de verzekeraars erkennen iets vaker dat dit verwijt terecht is (20%) in vergelijking tot de totale groep (11%). In het kwalitatief gedeelte komen voorbeelden naar voren dat de overheid en Belastingdienst in het recente verleden 'blunders' hebben gemaakt wat betreft deze privacy. Vaak is privacy ook een gedeeld belang: bedrijven willen voor hun andere klanten niet weten dat ze prostituees als klant hebben en prostituees willen niet in het klantenbestand als prostituee.

Een respondent uit het segment Kamer van Koophandel geeft echter aan dat het eerbiedigen van de privacy van prostituees en exploitanten een onmogelijke zaak is, aangezien het in de Handelsregisterwet verplicht is gesteld om èn zakelijk èn privé-adres van de ingeschreven onderneming te registreren. Gegevens van de Kamer van Koophandel zijn per definitie openbaar.

◆ *Krijgen de diverse instellingen wel eens signalen over onvrijwillige prostitutie, illegale prostitutie en prostitutie van minderjarigen?*

Door de instellingen die zakelijke contacten hebben gehad met de prostitutiebranche zijn slechts spaarzaam signalen opgevangen over illegaal werken (10%) of onvrijwillig werken (6%). Minderjarigheid heeft men niet gesignaleerd.

Men heeft het inderdaad over signalen en niet zozeer over harde bewijzen. Termen die worden genoemd: geruchten, tips, uit de media, signalen uit lokale netwerken. De meest concrete signalen betreffen het werken in de clubs met illegaal verblijvende vrouwen.

◆ *In welke mate hebben exploitanten en zelfstandige prostituees toegang tot subsidieregelingen die voor andere (startende) ondernemers beschikbaar zijn?*

Volgens de ondervraagde instellingen zijn prostituees en exploitanten over het algemeen goed op de hoogte van hun rechten en plichten en dus ook van subsidiemogelijkheden. Dit vinden de instellingen met en zonder contactervaring in gelijke mate. Maar in de praktijk is de toegang tot de subsidieregelingen toch minder omdat transparantie in de financiële huishouding vaak ontbreekt.

10.5 Conclusie per type dienstverlenende instantie

Zoals in par. 10.2 is beschreven is het onderzoek uitgevoerd onder verschillende dienstverlenende instanties. De volgende vijf segmenten zijn in het onderzoek vertegenwoordigd:

- banken
- verzekeraars (assurantietussenpersonen)
- Arbo-diensten
- Kamer van Koophandel
- overige zakelijke dienstverlening (administratiekantoren, belastingconsulenten, makelaars).

Per segment trekken we enkele conclusies op basis van het onderzoeksmateriaal dat in het kader van dit project is verzameld. Om het beeld vooraf te structureren geven we per segment een korte typering.

Kamer van Koophandel:	de veel-weters over deze wet die er het meest mee bezig zijn ('welwillende helpers')
Banken:	zijn er mee bezig, het probleem leeft, maar hebben zeer veel wantrouwen en zijn zeer voorzichtig ('wantrouwende geïnteresseerden')
Verzekeraars:	de gevolgen van de wetswijziging zijn minder evident dan bij de banken, risico's lastig of niet in te schatten dus voorzichtigheid ('afstandelijk voorzichtigen')
Arbo-diensten:	welwillend, maar nog niet erg actief, wachten belangstellend op aanvragen ('welwillende afwachtenden')
Overige dienstverleners:	nemen qua beeld een tussenpositie in tussen enerzijds KvK/Arbo en anderzijds banken/verzekeraars ('afzijdige afwachtenden').

Kamer van Koophandel

Blijken het best op de hoogte van de wetswijziging en hebben het meest de informatie van de overheid gelezen. Dat het doel van de wetswijziging niet alleen criminaliteitsbestrijding is, is bij hen het beste overgekomen. Meeste interesse, meeste interne communicatie over dit onderwerp. Zij geven aan gewoon de criteria toe te passen die gelden voor alle andere ondernemingen: "Wat een onderneming is staat niet in een wet, dus daar hebben we zelf een aantal elementen voor gemaakt en die komen ook uit de jurisprudentie: regelmatig, tegen betaling, zelfstandig, openlijk in het maatschappelijk verkeer, deelnemen aan het economisch verkeer in georganiseerd verband (dat betekent – het is voor deze branche een beetje moeilijk - dat je al een onderneming hebt als je een fax hebt, een pand huurt en dergelijke) en winst oogmerk. Het zijn soms heel lastige criteria. Wat we bij de prostitutie vaak merken is dat de zelfstandigheid problemen oplevert. Wat wij meemaken is dat er drie dames komen met één heer en dat de heer het woord voert omdat de dames geen Nederlands spreken of omdat hij gewoon het woord voert. Zij moeten dan alle drie een onderneming hebben - ze zijn alle drie zelfstandig werkend – en dan is het maar zeer de vraag in hoeverre het zelfstandigheid is of dat ze niet eigenlijk in dienstverband werken."

Kamers van Koophandel wijzen op "afstemming van de regels van de (locale)overheid op de regelgeving van de Kamers van Koophandel. Als we nu eens bij elkaar kunnen gaan zitten met een onpartijdig iemand van justitie bijvoorbeeld, dan zouden we tot een afstemming kunnen komen van kamers en de overheden, zodat men niet steeds naar elkaar blijft verwijzen (als u ingeschreven wilt worden moet u eerst een vergunning hebben, maar als u een vergunning wilt hebben, moet u eerst staan ingeschreven). Economische zaken moet nadenken over een uitzondering voor specifiek deze doelgroep op de Handelsregisterwet, zodat het privé-adres niet geregistreerd hoeft te worden."

Banken

Bij de banken is relatief veel interne communicatie over de wetswijziging geweest, met name dat dienstverlening aan prostituees nu toegestaan is. Bij een groot deel is ook een beleid op papier gezet, veel meer dan bij verzekeraars, Arbo-diensten of overige dienstverleners. De banken zijn dus wel bewust met de problematiek bezig, maar zijn door negatieve beeldvorming over de branche voorzichtig. En achten de kans dat het tot een overeenkomst komt tussen bank en exploitant/prostitutie klein. Het wantrouwen is groot en dat leidt tot veel intern overleg als een exploitant/prostitutie een bank benadert. Omdat de branche gelegaliseerd is, staat men in principe open om diensten te verlenen. Maar met een belangrijke 'mits', namelijk mits er voldaan wordt aan een aantal voorwaarden rond bedrijfsvoering (transparantie) en moraliteit (geen criminaliteit, geen illegaliteit). Banken hebben mede onder druk van de publiciteit rond de wetswijziging besloten om de prostitutiebranche in het vervolg niet zonder meer af te wijzen, maar zij stellen zich zeer terughoudend naar die branche op.

Verzekeraars

Zijn duidelijk minder bezig dan banken met wel/geen dienstverlening aan prostituees. In lijn hiermee is dat zij het meest aangeven dat de wetswijziging geen gevolgen voor hun bedrijfstak heeft. Voorzover ze al welwillend tegenover de prostitutiebranche staan, vinden ze de risico's te onvoorspelbaar. En daarom achten ze de kans dat het tot een overeenkomst komt tussen verzekeraar en exploitant/prostitutie klein.

Vanwege de wetswijziging heeft men niet gemeend het beleid te moeten veranderen. De moeilijkheid van adequate risico-inschatting en de geringe omvang van de branche zijn sleutelbegrippen. Verzekeraars bieden aparte mogelijkheden voor bedrijven uit de prostitutiebranche en denken daarmee voldoende mogelijkheden te bieden voor de branche: "Het is logisch dat de prostitutie zich moet verzekeren bij maatschappijen die bijzondere risico's voor hun rekening nemen omdat het een apart vak is waar risico's aan vast zitten die nauwelijks gedocumenteerd zijn en ten tweede totaal anders zijn dan andere branches. Om maar eens wat te noemen: er is geen enkel andere branche waar je bij wijze van normaal beroepsrisico geslachtsziekten kunt oplopen. En dat, gevoegd bij het feit dat er, vanwege het feit dat het net gelegaliseerd is, nauwelijks historische gegevens over zijn, is het ook heel moeilijk om een risicopremie uit te rekenen en is het dus heel moeilijk om een product aan te bieden wat kan. Het zijn maar zo weinig mensen. Het is geen enorme business opportunity. Dus geen enkele verzekeraar investeert erin, dus zijn het alleen de poules voor de zware risico's, de technische risico's, voor de extra risico's, die bereid zijn het te doen." Bovendien laat men zich "naar aanleiding van een kale wetswijziging" niet verleiden om het beleid te wijzigen, want "een wetswijziging verandert namelijk niet de vertrouwensbasis".

"Het beroep levert een aantal risico's op. Bijvoorbeeld beroepsziekten. Die zijn niet te verzekeren, want er zijn geen tijdsreeksen over. Arbeidsongeschiktheid idem. Voor de rest heb je alleen te maken met frauderisico."

Men geeft aan wel iets aan de overheid te kunnen hebben: "Verzekeraars lenen altijd statistieken van de overheden. De sterftetabellen op grond waarvan je berekent wat voor premie je moet vragen voor een levensverzekering, zijn gebaseerd op sterftetabellen van het CBS. Dit soort dingen zou kunnen helpen om de zaak transparanter te maken en uiteindelijk op te lossen, maar dat zal tijd kosten." Niet iedereen binnen de branche heeft hier echter behoefte aan: "Als je de branche niet vertrouwt en er niet mee geassocieerd wil worden, dan doen de finesses van de wetswijziging niet ter zake."

Arbo-diensten

Arbo-diensten nemen een redelijk welwillende houding aan ten aanzien van de prostitutiebranche, vergelijkbaar met de houding van Kamers van Koophandel. Maar het grote verschil is dat Arbo-diensten veel slechter dan Kamers van Koophandel op de hoogte zijn van de wetswijziging. De consequenties van de wetswijziging voor de Arbo-diensten zijn nog niet erg groot.

Arbo-diensten hopen op gevolgen: "Ik merk er bijvoorbeeld niets van. Het zou wel gevolgen moeten hebben. Als er sprake zou zijn van een regulier beroep in een werkgever-werknemer verhouding, dan zouden ze ook bij Arbo-diensten moeten aankloppen voor een stuk ondersteuning."

De Arbo-diensten geven aan niet altijd goed te kunnen beoordelen of de regels opgevolgd worden, maar dat dit een taak is van de Arbeidsinspectie. Men heeft het beeld dat deze niet altijd even goed beoordeelt hoe het met de arbeidsomstandigheden gesteld is.

Wat de toekomst betreft wordt er gehoopt dat de transparantie als het ware vanzelf zal ontstaan omdat de branche nu gelegaliseerd is. "Daardoor is een hoop illegaal gedrag niet meer nodig: als er genoeg vrouwen zijn die erin willen werken, is het ook niet meer nodig om illegaal of gedwongen te werken, dan heb je dat niet meer nodig."

Arbo-diensten signaleren ook dat hun rol lastig is als exploitanten zich zuiver als verhuurder van ruimten opstellen met zelfstandige prostituees. Ook wordt binnen de Arbo-diensten het geluid beluisterd "dat de prostitutiebranche een vrijwel te verwaarlozen branche is, zodat het formuleren van een apart beleid hiervoor ondoenlijk is".

Overige dienstverleners

Zij nemen qua welwillendheid en beeldvorming een middenpositie in tussen enerzijds banken/verzekeraars (meest wantrouwend) en anderzijds KvK/Arbo (minst wantrouwend). Zijn wel het slechtst op de hoogte van de wetswijziging, en denken dan ook het meest dat het doel van de wetgeving bestrijding van criminaliteit is. Ze zeggen vaak in een positie te zijn dat zij weer afhankelijk zijn van andere dienstverleners. Als een prostituee/exploitant bij een bank zijn/haar zaken niet in orde heeft, is het bijvoorbeeld lastig met een makelaar in zee te gaan.

10.6 Algemene conclusies

CONCLUSIE 1: GEEN SPRAKE VAN 'NORMALE' RELATIE

Een 'normale' relatie tussen dienstverlenende instanties en de prostitutiebranche is ver weg. Een slecht imago, lastige risico-inschattingen, geringe transparantie, en geringe continuïteit in deze bedrijfstak worden als knelpunten gezien. Het criminele imago van de branche is, met name bij banken en verzekeraars, de oorzaak voor de afwerende houding die men aanneemt ten aanzien van de prostitutiebranche. Veel ondervraagden realiseren zich wel dat het hier om vooroordelen gaat en dat de 'goeden' onder de 'kwaden' moeten lijden.

In principe staan bij de dienstverleners de deuren open, maar in de praktijk verhindert het wantrouwen een 'normale' relatie. Twee culturen, waarin ook uiterlijkheden een rol spelen, botsen in de praktijk.

CONCLUSIE 2: OOK PESSIMISME OVER NABIJE TOEKOMST

Ondanks de suggesties voor oplossingen die in het onderzoek aan de orde zijn geweest denkt tweederde van de dienstverleners dat de prostitutiebranche zodanig in elkaar zit dat het nooit een normale branche wordt. Alleen bij de Arbo-diensten is de verhouding tussen optimisten en pessimisten 50/50.

CONCLUSIE 3: VICIEUZE CIRKEL TYPEERT RELATIE TUSSEN PROSTITUTIEBRANCHE EN DIENSTVERLENENDE INSTANTIES

Het slechte imago van de prostitutiebranche in de ogen van de dienstverlenende instanties blijkt het sleutelbegrip. Want door dit slechte imago is sprake van een vicieuze cirkel in de dienstverlening.

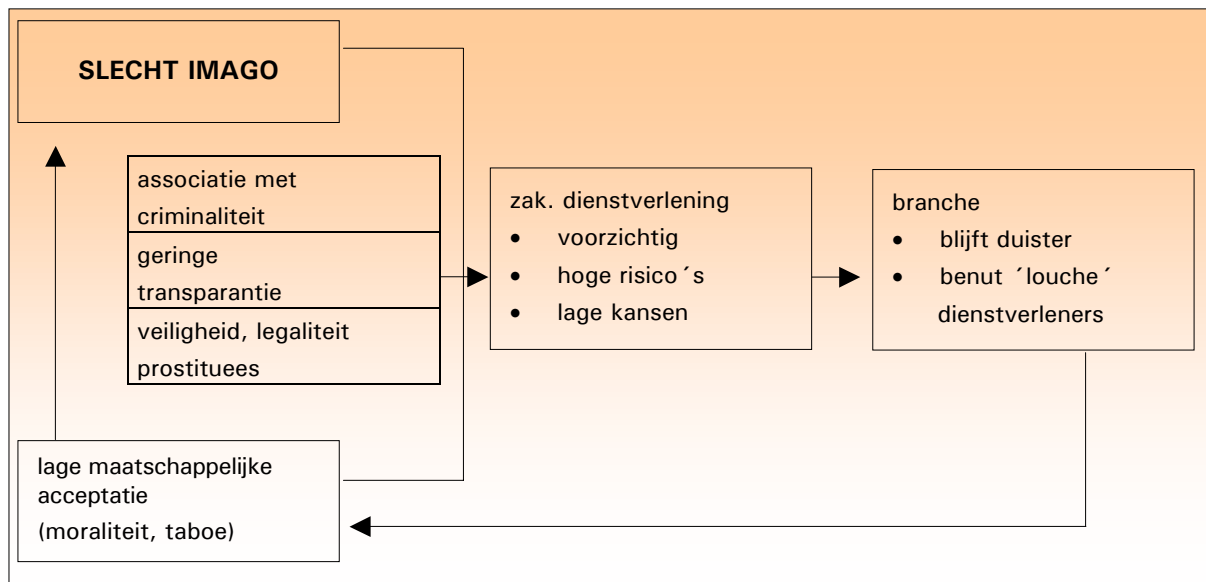
In woorden:

- financiële instellingen hebben een negatief beeld van de prostitutiebranche (associaties met criminaliteit en geringe transparantie)
- daardoor krijgt deze branche weinig financiële steun
- daardoor worden andere dienstverleners zoals makelaars etc. weer extra voorzichtig

- daardoor blijft men gebruik maken van meer 'louche' dienstverleners
- daardoor wordt negatieve beeldvorming versterkt.

In schema:

De prostitutiebranche heeft:

figuur: hoofdknelpunt is de doorbreking van de vicieuze cirkel

CONCLUSIE 4: DIENSTVERLENERS LIJKEN MINDER OP FEITEN EN MEER OP BEELDEN AF TE GAAN

Onbekend maakt onbemind

Dienstverlenende instellingen die contact met de prostitutiebranche hebben, hebben een positiever beeld dan de instellingen die geen contacten hebben.

Verschillen tussen instellingen met en zonder contact treffen we vooral aan voor de aspecten eerlijkheid, normale bedrijfstak, maatschappelijk relevant, legaliteit, vrijwilligheid van werken, invloed van vrouwenhandelaren en acceptabele bedrijfstak.

Dat impliceert niet dat dienstverleners met contact heel positief over de branche denken, maar wel positiever dan instellingen die geen ervaring hebben met dienstverlening aan de prostitutiebranche.

Steun voor het overheidsbeleid is ook sterker aanwezig onder dienstverlenende instellingen die in de laatste twee jaar zakelijke contacten hebben gehad met de prostitutiebranche dan bij instellingen die geen contact hebben gehad. De instellingen met contact zijn meer van mening dat de overheid zich hard moet maken om van de branche een normale bedrijfstak te maken (84%) dan de instellingen zonder contact (68%). Ook vinden de instellingen met contact minder vaak dat de overheid te veel aandacht aan de prostitutiebranche besteedt (8%) dan de instellingen zonder contact (16%).

De praktijk valt wel mee

De ondervraagden die zeggen dat hun bedrijf contact heeft gehad met de prostitutiebranche, blijken overwegend persoonlijk bij deze contacten betrokken te zijn geweest (53%). Ongeveer de helft beoordeelt de contacten als goed, 39% wisselend en 8% slecht. In beperkte gevallen hebben zich problemen voorgedaan bij de contacten (16%), soms bij het registreren van naam, adres en woonplaatsgegevens (10%). Er blijken nauwelijks klachten geuit te zijn door prostituees of exploitanten over de dienstverlening van de bedrijven (4%). En ook de contacten die collega's hebben gehad met de prostitutiebranche worden overwegend goed beoordeeld.

Problemen met het niet betalen van een rekening en illegaliteit van prostituees worden een aantal keer als problemen in de praktijk genoemd, maar blijken incidenteel voor te komen.

CONCLUSIE 5: WERKEN AAN 'NORMALISERING' IS EEN TAAK VOOR ALLE BETROKKENEN

De stappen die de branche kan zetten, liggen vooral op het gebied van public relations en vergroten van de transparantie. Dat laatste kan door het oprichten van een branchevereniging, introduceren van keurmerkeisen en erkende accountantskantoren nemen. De dienstverleners aan de andere kant moeten zich realiseren dat vooroordelen een rol spelen, zij moeten meer open staan en hun normale toetsingsregels toepassen. Het denken moet minder traditioneel. Ook voor de overheid liggen taken met name als het gaat om het afgeven van 'bewijzen van goed gedrag'. Ook een betere regelafstemming komt in het onderzoek regelmatig naar voren.

CONCLUSIE 6: DE PROSTITUTIEBRANCHE ZAL BIJ DE DIENSTVERLENERS NOOIT HOOG OP DE AGENDA KOMEN

Heel erg druk om de problematiek rond de prostitutiebranche blijken de dienstverleners zich niet te maken. Veel zien de branche als te klein en te rommelig. Voor verzekeraars gaat het om het spreiden van risico's over zoveel mogelijk mensen en als de bedrijfstak te klein is, vindt men het minder interessant er een apart beleid voor te formuleren.

CONCLUSIE 7: WETSWIJZIGING NIET VOLDOENDE

Een wetswijziging waarbij de prostitutiebranche een legale branche wordt, is niet voldoende om 'normale reguliere' betrekkingen tussen prostitutiebranche en dienstverleners te realiseren.

Slotevaluatie

Het onderwerp 'legalisering van de prostitutie' heeft zeker de interesse van de dienstverlenende instellingen. Dat blijkt alleen al uit de goede medewerking aan dit onderzoek. De bereidwilligheid om mee te doen was groot, maar ook de uitgebreidheid van de antwoorden is een indicatie voor interesse. Er is daarom wel enigermate een voedingsbodem voor normale betrekkingen tussen prostitutiebranche en dienstverleners, maar de resultaten van het onderzoek tonen aan dat er nog veel moet veranderen alvorens het zover is.